

זו"ל

חם. פחנר

רפול האדם מורשת גלריות וקישורים אודות

נעורים בתל-עדשים

מושב תל עדשים וראשית ההתיישבות בעמק יזרעאל

במקום שבו נשקפים הרי נצרת והר-תבור, ומהם נצפים גבעת-המורה והגלבוע - לרגלי הר-קדומים, בואכה אל המישור הנרחב, ממזרח לכביש עפולה-נצרת, שוכן לו בשלווה מושב תל-עדשים. סיפורו של המושב הזה רווי במאבקים רבים מול פגעי טבע בלתי צפויים, מתנכלים, שלא ראו בעין יפה את צמיחתו וגידולו של כפר עברי בודד, שנטה אוהליו ליד הביצה הטובענית. המקום הזה, שראשוני מתיישביו החלו בעיקשות ובדבקות את אחיזתם באדמה, קלט לתוכו לא מעט רגעי אכזבה במהלך הקמתו - אך ידיהם של הנחשונים לא רפתה - הם ספגו מרורים, תלאות וקשיים, שהיו מנת חלקם במשך השנים הראשונות, אך הם לא נואשו. אותם ראשונים קורצו, כנראה, מזן מיוחד, אף כי הגיעו מחלקי עולם שונים, ומעטים מהם בלבד היו בעלי רקע וניסיון מוקדם בחקלאות. האנשים האלו היו ראשוני מושב תל-עדשים.

עשר שנים קודם שבאו, בשנת 1913, היו בתל-עדש אנשי "השומר" ופועלים שחיפשו מקום חדש עם עתיד בטוח, כדי שיוכלו לשבת "איש תחת גפני ותחת תאנתו". כשתמה משימתם - התפזרו - חלקם לגליל העליון והנותרים עברו ליישובים אחרים בעמק. כמה בודדים מהם הגיעו מאוחר יותר לתל-עדשים. הודות לחברי הקבוצה הזאת, ששמרו על כברת הקרקע של "רובע אל נצרה" ועיבדו את אדמתה, שנרכשה על-ידי יהושע חנקין מידי של סורסוק, ולא משו ממקומם, באו בשנת 1923 ראשוני המושב ונאחזו בו. בכך, נחשבת תל-עדשים ליישוב העברי השני בעמק-יזרעאל - לאחר מרחביה.

אנשי השומר במאבק לשמירה והתיישבות -באדיבות מכון לבון

רובע - אל נצרה

לעמק יזרעאל צורת משולש. בסיסו בקו יקנעם - ג'נין - אורכו כשלושים ק"מ. קודקודו - הר-קדומים (הר הקפיצה). צלעו הצפונית - דרום הגליל התחתון. צלעו המזרחית - קו פרשת המים, מהקודקוד דרך עפולה עילית לג'נין. שטחו של העמק כ-365 קמ"ר (כ-365,000 דונם).

חבל נחל עדשים ונחל מזרע

העמק הזה, כחלק מהעמק המרכזי, משתרע משריד - במערב, עד פרשת המים בעמק כסולות - במזרח. שלוחות הרי נצרת - בצפון, עד עמק נחל קישון - בדרום. חלקו הצפוני של החבל הזה מורכב מסלעי משקע, ואילו חלקו הדרומי בנוי מתשתית געשית. פה ושם ישנם גם, איים של סלעי גיר. שני עורקי הניקוז העיקריים של החבל: נחל עדשים עם יובליו - נחל גבעת-המורה ונחל נעים (נין), בדרום-מזרח, ונחל מזרע,

עם יובליו - נחל יפעת, בצפון-מערב - נשפכים לתוך העורק של נחל קישון, במקום שבו משתרע אגם כפר-בורך.

ראשית גאולת אדמת העמק - 1914

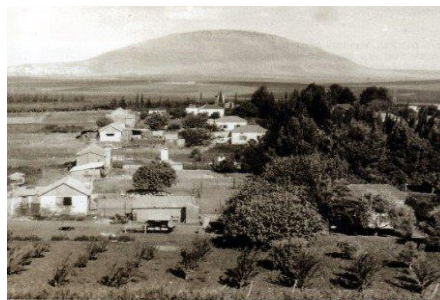
רכישת אדמות העמק

עיקר חלום חייו של חנקין, שנרקם בעלייתו לארץ ב-1882 - תחילתה של העלייה הראשונה, התגשם! כך התבטא אז: "פעם ראשונה ראיתי מעל פסגת ההרים, העוטרים את העמק, את המראה הנהדר שלו. ומאותו הרגע דבקה בו נפשי לנצח. במוחי נצנץ הרעיון, שהאדמה רחבת הידיים הזו צריכה להיגאל, ויהי מה, ועלי מוטלת החובה הקדושה - להתמסר לגאולתה. גאולת העמק וגאולת הארץ נעשו לי שמות נרדפים, שהתמזגו והתגבשו בי לאידיאל נשגב אחד. ואז נדרתי נדר: להקדיש את כל חיי, לעבוד יומם ולילה, עד יומי האחרון, לשם השגת האידיאל הזה: גאולת הארץ בשביל העם הצמא לקרקע".

המשא ומתן לרכישת גושים גדולים באדמות העמק - גוש נוריס (אזור עמק חרוד) וגוש מהלול (גוש נהלל) החל בשנת 1914 וכמעט יצא לפועל. חנקין יצא מחיפה, מקום מושבו, למצרים, כדי לסיים את המו"מ עם אחד האחים הסורסוקים לקניית הגושים - נוריס ומהלול בשנת 1913 חידש חנקין את המשא ומתן לרכישת 20,000 דונם בתל-עדש ורובע אל-נצרה. בימי מלחמת העולם הוקפא ניהול המשא ומתן. ורק עם תום המלחמה, לאחר שהונהג בארץ שלטון אזרחי בשנת 1920, בנציבותו של הרברט סמואל, הותרה קניית קרקעות. חנקין חידש את קשריו עם בני משפחת סורסוק לקניית 71,356 דונם בשבעה כפרים - 4 בגוש מהלול (נהלל): אום-קבי, ספסופה, סמוניה ומעלול, 2 כפרים בעמק המרכזי: ג'נג'ר ורובע אל-נצרה, ואחד בעמק המזרחי: נוריס. ב-29 באוגוסט 1921 בוצעה הקנייה והקרקע הועברה לרשות הקרן הקיימת לישראל.

בין שמירה להתיישבות

חילוקי דעות נתגלו בין הוותיקים, שרצו ללכת להתיישבות, לבין הצעירים, שצידדו בהמשך עבודתם כשומרים בלבד. בראש הקבוצה שעלתה לתל-עדש, עמדו שמוליק הפטר וחיים שטורמן. מטרתם הייתה להקים במקום כפר שומרים. הפטר וחבריו ראו בהצעה הזו פעולת כיבוש לכל דבר. השיטות והאמצעים לקניית בעלות על קרקעות בארץ ישראל - לא הם היו העיקר, אלא המטרה, וזו מקדשת את האמצעים. סעדיה פז התמנה לבא-כוחם של האריסים היהודים. כעוזר לידו מינה את אחד החברים, שכינז' - אבו מרעי. סוף סוף עלה בידם להחליף את השמירה בעבודת האדמה. אחרי חמש שנים של שמירה ללא מנוחה, ללא שבת וחג, הפך יום העלייה על הקרקע בתל-עדש ליום חג לחברי "השומר".

אל טול הר חבא, מראה ממגדל המים

מבט מזרחה ממגדל המים בתל עדשים לעבר הר התבור

מסיבת סיום שנה לבית הספר

בנין בית הספר בתל עדשים שם התחנכו בני המושב לדורותיהם

ילדי בית הספר נוטעים שדרה בכביש נצרת

ילדי תל עדשים נוטעים עצים בכביש החדש לנצרת

☐ קישור לתל עדשים עם מפה

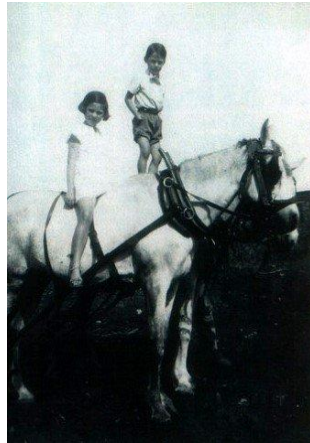
☐ קישור לתולדות תל-עדשים

רפול בתל-עדשים

רפול היה בן זקונים לאלוהיו ומרים איתן. אליהו הוא מראשוני חברי ארגון "השומר" ומבניה של הארץ. חמשת אחיו ואחיותיו של רפאל איתן הם: שמואל איתן, ניצב במשטרה. מתתיהו איתן, חבר בארגון "ההגנה", יוסף (נפטר בהיותו תינוק), נחמה וציפורה.

רפאל איתן נולד בעפולה וגדל במושב תל עדשים, בו בילה את מרבית חייו. ילדותו הייתה ילדות של מחסור חומרי תמידי, אך של עושר ערכי הבא לידי ביטוי באהבת הארץ וחלוציות אמיתית. האב, אליהו, הקנה לכל ילדיו חינוך נוקשה וקפדני תוך שימת דגש על משמעת, סדר, דייקנות, אומץ לב ועוצמה פנימית. יש הטוענים כי המקור למשמעת הקפדנית שאותה תבע רפול מעצמו ומפקודיו לאורך הקריירה הצבאית, ובחיים בכלל, נבעה מאותו חינוך שלו זכה בילדותו. כך, למשל, מספר רפול בספרו "מצנח רביעי נפתח": "בהיותי בן חמש או שש, לקח אותי אבי לחורשה, תקע באדמה להב שבור של חרמש, פסע עשרים צעדים, נתן בידי את רובה הצייד שלו ואמר: 'תכוון לחרמש ותירה'. יריתי ופגעתי... כשהייתי בן שבע, באת מאורעות 1936, אבי כבר שלח אותי לבד לעמדה... יצאתי רועד מפחד, אך חזרתי ודיווחתי לאבי מי מאייש את העמדה ואיך השומרים מרגישים".

רפול היה תלמיד מצטיין, התקדם בלימודיו במהירות, ואפילו "קפץ כיתה או שתיים", כפי שמעידים חבריו. החינוך הקפדני, ביחד עם אהבת הארץ והנכונות להקריב את האישי למען הכלל.

עם הסוסות גאולה ושונמית החברות
הטובות של ציפורה ורפאל בתל עדשים
1936

ציפורה, נחמה ורפאל האחים בכניסה
לביתם בתל עדשים 1933

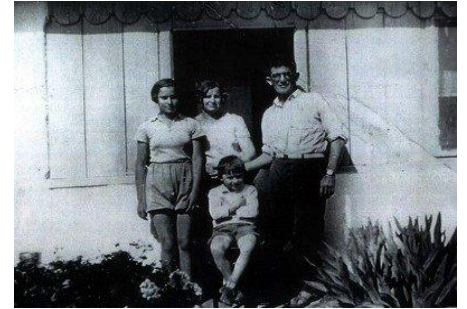

ההורים אליהו ומרים עם ילדיהם בתל
עדשים-נחמה, ציפורה ורפאל. ומימין
ידיד 1935

ציפורה ורפאל איתן 1936

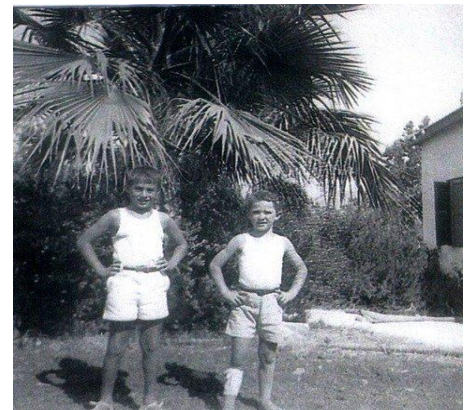
למחרת חתונתם של מתתיהו וצילה עם
ההורים מרים ואליהו איתן וילדיהם
שמואל, נחמה, ציפורה ורפאל 1934

ליד צריף המשפחה בתל עדשים, מרים
עם הילדים נחמה ורפאל והבן דוד
יהושע 1935

בחצר הבית בתל עדשים על העגלה
שבנה האב אליהו איתן משתזפים
ציפורה, רפאל ושמואל פולנסקי 1939

רפאל (רפול) ושמואל פולנסקי בתל
עדשים 1939

1

רפאל והמשפחה / מפי ציפורה אחותו של רפול

הוקרא עלידי ציפורה בכנס לזיכרו של רפול - דצמבר 2012

רפאל נולד בבית בתל-עדשים, וידע לבחור במשפחה שהכי התאימה לו.

אמא ואבא, מרים ואליהו, היו אז חברי השומר ונדדו מכנרת בצפון עד לכפר אוריה בדרום במשימות שמירה והגנה בשליחות השומר. כשהתיישבו בתל-עדשים הם היו כבר הורים לשלושה ילדים, פיתחו משק חקלאי ואבא עסק בנוסף למשק גם בביטחון האזור כמא"ז.

כשרפאל עמד על דעתו, שני אחיו הבוגרים, שמואל ומתתיהו, כבר היו חברי ההגנה ובנוסף עבדו בבניין ושתי אחיותיו הצעירות יותר נחמה ואני עזרנו לאמא לטפל במשק ולגדל את בן הזקונים.

גדלנו כולנו במשפחה ששני דברים חשובים היו נר לרגליה: הגנה על המדינה שבדרך ועבודת כפיים במשק. כולנו מגדול עד קטן לקחנו חלק במשימה.

במונחים של היום, אפשר לומר שהיינו מתחת לקו העוני ללא מותרות כלשהם, אבל למעשה היתה לנו ילדות מאושרת מאוד. אוכל אף פעם לא חסר, את הבגדים אמא תפרה לנו וספרים לקרוא תמיד היו. כולם קראו בבית והרבה. סביב השולחן כל אחד החזיק ספר וקרא. הבית היה בית פתוח שתמיד היו בו אנשים נוספים על בני המשפחה: ילדים מעזרה סוציאלית, ילדי טהרן, ילדים עולים. עד היום לא ברור לי היכן כולם ישנו, אבל עובדה היא שכולם אכלו, ישנו, עבדו וקראו.

רפאל נולד כבן זקונים להורים בני למעלה מארבעים, כששני אחיו הגדולים כבר יצאו לעבוד בבניין ולהתפרנס, נחמה היתה בת שבע ואנוכי בת 3. בילדותו היה רפאל, כמו כל ילדי הכפר, חופשי לנפשו להתרוצץ היכן שרק יכול. אף פעם לא נאמר לנו "אל תלכו..." או "אל תעשו...". את הגבולות הבנו בעצמנו ולקחנו אחריות על מעשינו.

כשרפאל היה כבן שבע או שמונה, אני זוכרת אותו חוזר עם חבריו משיטוטיו בשדות עם שלל לטאות וחרגולים ואז הוא ביקש מאמא לטגן לו את השלל. הוא טען שצריך ללמוד לשרוד בטבע וללמוד לאכול כל מה שאפשר. אמא אמרה לו שמצידה אין בעיה שילמד לחיות בטבע, אבל את השרצים שהביא הביתה שייטגן לעצמו בחוץ ויאכל אותם בטבע, לא בבית...

רפאל תמיד היה עסוק עם חברים ותמיד ניסה לחקות את אחיו הגדולים: בגיל שיכול היה להחזיק רובה, שהיה כמובן גדול ממנו, ביקש להצטלם כשהוא עומד עם הרובה בעמידה צבאית מתוחה.

כשרפאל היה בן 14 ואני בת 17, התגייסתי לצבא הבריטי וכך נפלה עליו האחריות לעזור להורים במשק וב"קיבוץ": כך קראו למשק המשותף של תל עדשים, הפלחה והמטעים. כל משפחה נתנה ימי עבודה אשר נרשמו לזכותה.

באותם ימים הבנים הגדולים שמואל ומתתיהו כבר עזבו את הבית לדרכם העצמאית, נחמה היתה כבר בוגרת סמינר למורים והצטרפה לגרעין שהקים לימים את קיבוץ דברת ואני, כאמור, התנדבתי לצבא הבריטי ושרתתי במצרים.

רפאל בן ה-14 נשאר לבד עם ההורים והעבודה. היה לנו, לרפאל ולי, הסכם שביום שאשתחרר מהצבא, אחזור למשק ואז הוא יוכל לעזוב ולהתגייס לפלמ"ח.

בסופו של דבר הוא לא החזיק מעמד, כי השרות שלי נמשך קרוב לארבע שנים וכשהגיע לגיל 16 הוא התגייס לפלמ"ח וכך התחילה דרכו הצבאית.

העניינים החשובים בבית באותם ימים, מוזכרים במכתבים ששלחו לי לצבא ושמורים איתי עד היום:

מכתב מאמא:

"כולנו בריאים ועובדים כרגיל, התרנגולות מטילות יפה עכשיו, 80 ביצה ליום. השבוע גמרנו לעדור את כל הגינה. זרענו תפוחי אדמה. ברפת חולבים רק את תקווה. חנוכה צריכה להמליט בעוד חודש וחצי".

כעבור חודשיים: "זורעים את השדות ומחכים לגשם. חנוכה המליטה עגלה יפה מאד ותקווה כבר בחודש השישי להריון. עכשיו עבודה בוערת ממש, אבא ורפאל עובדים כל היום בקיבוץ, אני בערב עייפה ואין לי סבלנות לכתוב".

אפשר ללמוד מהמכתבים שהחיים סובבים בעיקר סביב העבודות החקלאיות: זריעה וקציר, חריש ודיש, ירד גשם או לא ירד, מה קורה עם האפרוחים ומתי תמליט הפרה.²

לרפאל אין זמן לכתוב ואבא מסביר במכתב:

"רפאל היום עובד במטע כאיש גדול - לקח אוכל לכל היום ומפני כך לא כתב לך". רפאל, כאמור, אז בן 14.

בהמשך הוא מוסיף:

"נחמה עובדת הרבה, כמו כן מחנכת את רפאל להיות מסודר".

והשורות שרפאל מוסיף:

"שלום ציפורקה, אני ממחר למטע ואין מה לכתוב. אצלנו הכל בסדר. רפאל".

ובמכתב של נחמה:

"רפאל הולך ומקבל צורה אנושית, עובד במטע ולובש כבר מכנסיים ארוכים, התקדמות ראויה לציון".

נראה שרפאל מתקדם יפה כי כעבור חודשיים מספרת אמא במכתב:

"רפאל עובד יום יום בקיבוץ הוא מרוצה וגם מרוצים מעבודתו. הוא מתייחס לעבודה ברצינות. בכלל הוא הולך ונהיה בן-אדם".

ובגלל שרפאל עסוק במטע הוא לא כותב ממש, אלא מוסיף שורה:

"שלום ציפורקה! תשלחי בהזדמנות נעלי התעמלות. יותר אין לי מה לכתוב. רפאל".

גם נחמה מציינת באחד ממכתביה מקיץ 1943 את התקדמותו של רפאל בעבודה:

"רפאל נכנס לגרז' ומתכוון להיות טרקטוריסט ברבות הימים, בינתיים הוא מגיש קש למכבש".

כאשר רפאל עובד כמו גדול והולך כבר במכנסיים ארוכים, יש לו מה להגיד בענייני המשק. נחמה מתארת במכתבה ויכוח בין רפאל שהוא כבר בן 15 לבין האב אליהו שכבר מתקרב לגיל 60:

"בהמה עדיין לא קנינו, אבל המבחר, תודה לאל, רב מאד. מכל צד ועבר נוהרות סוסות צעירות וזקנות, רזות ושמןות, אלא שהאבא, קשה לו להחליט. בינתיים קיבל פרד מארגון מגדלי בהמות, פרד, תאוה לעיניים. רגליים כקורות, שערות כשעיר עיזים וממקומו לא ימוש. כוחו ככוח שור

הבר ורפאל ממש התאהב בו. האבא טוען שאינו רוצה לחשוב עליו אפילו, בז לו בהלצות ומוריד את כבודו ברבים. ורפאל באחת: "זה מה שדרוש לנו". נראה איך יפול דבר".

במושב יש נבחרת התעמלות בהדרכתו של אברהם מרגולין. רפאל חבר בנבחרת והם הצטיינו עד כדי כך שהזמינו אותם להופיע באמפיטיאטרון בחיפה.

בקיץ של שנת 1944 נעדרה אמא מרים מהבית לשבועיים, כדי לאפשר את נסיעתה נעשה תהליך רציני:

נחמה שהיתה חברת ארגון "זרעים" שישב ליד כפר יחזקאל ולימים הקים את דברת, היתה אחראית בארגון על גן הירק. נחמה באה הביתה כדי לעשות את עבודות הבית והחצר במקום אמא - לטפל בפרות, בתרנגולות בירקות ובענייני הבית. רפאל נסע לאוהלי קבוצת "זרעים" כדי להחליף את נחמה בגן הירק.

וכך מספרת נחמה במכתב:

"רפאל בא לשבת ויוסף גם הוא בא לחופש. רפאל מספר מ"זרעים" ניסים ונפלאות ואומר שהיה מסכים להישאר שם. בהתחלה חששתי שלא יסתדר וביקשתי חבר אחד שישגיח עליו. החבר הזה מסר לי שאיננו זקוק כלל להשגחה, להיפך, הוא מרגיש את עצמו חופשי מאד".

יוסף הנזכר במכתב היה נער מעליית הנוער שנעשה בן משפחה בביתנו. הוא עלה מאוסטריה. כשאני הייתי בצבא הבריטי יוסף היה במחלקה הגרמנית של הפלמ"ח. במלחמת העצמאות נפל בקרבות בג'נין.

וכך נמשכות השנים ובעיקר נמשכת העבודה. בינתיים בעלות הברית ניצחו במלחמה ובתל-עדשים ממשיכים לעבוד. במאי 1945 רפאל כבר חבר בפלמ"ח והוא כותב בקצרה כהרגלו:

"ציפורקה! תביאי לי משקפיים!!! רפאל".

הוא התכוון למשקפי שמש, בשביל הרושם.³

כשהתגייס רפאל לפלמ"ח, ההורים כבר היו שניהם מבוגרים מאד במושגים של אותם הימים, בני יותר מששים.

נחמה ראתה את הקשיים של אמא ואבא בהחזקת המשק החקלאי וכתבה לי:

"המצב בבית קשה מאוד, ראיתי איך האמא עובדת עד אפיסת הכוחות. את שמואל ומתתיהו אפשר להוציא מהחשבון, לרפאל יש זכות וגם צורך לצאת גם הוא מהבית לתקופה מסוימת, כמו שעשה כל אחד מאיתנו. אני יצאתי ללמוד, את היית בצבא, שמואל ומתתיהו יצאו בגיל די צעיר. מוכרחים לאפשר גם לרפאל זאת, אי אפשר לגזול ממנו את האפשרות המינימלית להכיר קצת את החיים בחוץ ולזכות גם כן באיזו התפתחות".

הצעתה של נחמה:

"כל אחד מאיתנו ייתן חצי שנה עזרה לבית, והיא מתכוונת אליה ואלי, וכעבור שנה רפאל יתחייב לחזור הביתה. רפאל יהיה אז שנתיים בחוץ ויצטרך להסתפק בזה".

כמו שאמרתי, זה היה אופי הבית ואופי המשפחה שהשפיע על כולנו ועל דרכינו בחיים. בבית הזה צמח אחי רפאל. מצד אחד עבודה ומחויבות למשק החקלאי, אבל גם שאיפה לצאת, להתגייס, ללמוד ולהתקדם.

פרקים בחייו	החייל	המחנך	האזרח	תרמילים צניעות ותלבושת	סולידריות חברתית
הלוויה	פעילות חברתית	שוויון חובות וזכויות-לא זמין עדיין			
דברים לזיכרו	שיר הספד ודברים לזיכרו	דברים לזכרו בכנסת			

תקציר ביוגרפיה

כרטיס ביקור: רפאל איתן (רפול)

נולד: 11 בינואר 1929 כ"ט בטבת תרפ"ט
נפטר: 23 בנובמבר 2004 י" בכסלו תשס"ה
משפחה: נשוי פעמיים (למרים, אם ילדיו, ולעפרה, אשתו השנייה)
ילדים: מאשתו מרים נולדו 5 ילדים שני בנים ושלוש בנות
 בנו הבכור יוחנן נפטר ממחלה בטרם מלאו לו 11 שנים
 בנו השני יורם, טייס מצטיין בחיל האוויר נפל בעת שירותו הצבאי
תפקידים בולטים: הרמטכ"ל ה-11 של צה"ל, ח"כ ושר בממשלת ישראל

השנים הראשונות

רפול היה בן זקונים לאליהו ומרים איתן. אליהו הוא מראשוני חברי ארגון "השומר" ומבניה של הארץ. חמשת אחיו ואחיותיו של רפאל איתן הם: שמואל איתן, ניצב במשטרה. מתתיהו איתן, חבר בארגון "ההגנה", יוסף (נפטר בהיותו תינוק), נחמה וציפורה. רפאל איתן נולד וגדל בתל עדשים, בו בילה את מרבית חייו. ילדותו הייתה ילדות של מחסור חומרי תמידי, אך של עושר ערכי הבא לידי ביטוי באהבת הארץ וחלוציות אמיתית. האב, אליהו, הקנה לכל ילדיו חינוך נוקשה וקפדני תוך שימת דגש על משמעת, סדר, דייקנות, אומץ לב ועוצמה פנימית. יש הטוענים כי המקור למשמעת הקפדנית שאותה תבע רפול מעצמו ומפקודיו לאורך הקריירה הצבאית, ובחיים בכלל, נבעה מאותו חינוך שלו זכה בילדותו.

כך למשל, מספר רפול בספרו "מצנח רביעי נפתח": "בהיותי בן חמש או שש, לקח אותי אבי לחורשה, תקע באדמה להב שבור של חרמש, פסע עשרים צעדים, נתן בידי את רובה הציד שלו ואמר: 'תכוון לחרמש ותירה'. יריתי ופגעתי... כשהייתי בן שבע, בעת מאורעות 1936, אבי כבר שלח אותי לבד לעמדה... יצאתי רועד מפחד, אך חזרתי ודיווחתי לאבי מי מאייש את העמדה ואיך השומרים מרגישים".

רפול היה תלמיד מצטיין, התקדם בלימודיו במהירות, ואפילו "קפץ כיתה או שתיים", כפי שמעידים חבריו. החינוך הקפדני, ביחד עם אהבת הארץ והנכונות להקריב את האישי למען הכלל, הביאו את רפול להתגייס לפלמ"ח. במסגרת שירותו בגדוד 4 של חטיבת "הראל", השתתף בקרבות ההבקעה לירושלים, וביניהם קרב נבי-סמואל, ואף נפצע ברב על שכונת קטמון (מזרז סן-סימון). בתום מלחמת העצמאות שימש רפול סגן מפקד פלוגה. אף שלא עבר קורס קצינים, ולאחר המלחמה חזר לתל-עדשים, אל עיסוקו האהוב בחקלאות, אולם עד מהרה, בשנת 1951, חזר והתגייס אל הצבא של מדינת ישראל הריבונית, צה"ל.

החייל

כשהערבים יניחו את נשקם - לא תהיה עוד מלחמה, כשישראל תניח את נשקה -לא תהיה עוד ישראל".

נאמר על ידי: רפול

- ☐ מלחמת השחרור
- ☐ בצנחנים
- ☐ מלחמת קדש - צניחה במיתלה
- ☐ מלחמת ששת-הימים
- ☐ מבצע "תשורה" ומלחמת לבנון
- ☐ מרדפים - בעמק הירדן
- ☐ מלחמת יום-כיפור
- ☐ אלוף פיקוד צפון
- ☐ הרמטכ"ל ה-11
- ☐ הלוחם עיטור העוז

המחנך

- ☐ ילדים כותבים לרפול
- ☐ נערי רפול
- ☐ תלפיות
- ☐ תרמילים ותלבושת
- ☐ להיות שר חינוך

על חשיבות החינוך בתפיסת עולמו של רפול

רפול תמיד ראה את החינוך כנושא ראשון במעלה: "הממסד השלטוני והזרוע המחוקקת חייבים להסכים ולקבוע שהחינוך במדינת ישראל יוגדר כראשון בסדר העדיפויות הלאומי. עת תימשך המגמה הנוכחית בהתייחסות למערכת החינוך, על כל היבטיה, תאבד החברה הישראלית את יכולתה להתמודד עם הרכ חברתי פנימי, שלא יאפשר לה להתמודד עם איומים חיצוניים... אחרי שיקבע שהחינוך יעמוד באמת ובתמים בראש סדר העדיפויות הלאומי, יש לקבוע הלכה למעשה, כי מקצועות ההוראה והחינוך הם מקצועות מועדפים, והתיגמול על כך יהיה בהתאם. מיטב הנוער יבחר למקצועות ההוראה, המדינה תממן את תקופת ההכשרה תמורת עשר שנות שרות הוראה בישוּבֵי הפיתוח.

ילדים כותבים לרפול

תלמידי כיתה ה-2 והמחנכת בלה מנדל ביה"ס יזרעאלה ☐

מחיפה

תלמידי כיתה ה-1 והמחנכת רות עמית ביה"ס יבנאלי ☐

מחיפה

אפרת מקיבוץ טירת צבי ☐

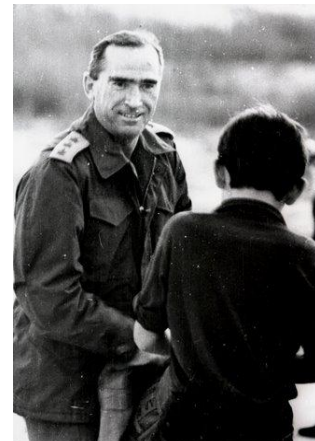
ברק גוטמן מרמת השרון ☐

אמיר הררי מקיבוץ אפיקים ☐

רני רונן מקיבוץ תל יוסף ☐

מירב מעין גב ☐

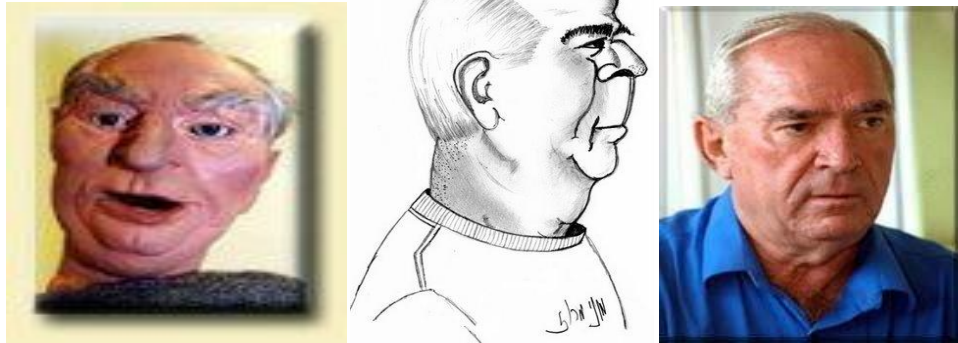
אריאל, צופר ורות פיירשטיין ☐

האזרה רפול

פרישתו של רפול מהחיים הפוליטיים, לא סימנה את הפסקת חייו ופעילותו למען הדברים אותם ראה כחשובים, ומשהוצע לו לנהל את פרויקט הבנייה בנמל אשדוד ("נמל היובל") ראה בכך דרך יעילה וראויה

להמשיך להיות מעורב בפיתוח הארץ.
הוא הגיע לכך לגמרי במקרה: ראה את המקום, קיבל את ההצעה, ונשאר עד יומו האחרון, בלי שום נסיבות נסתרות. "כבר מזמן החלטתי לעזוב את הפוליטיקה" הוא הסביר. "אני פשוט לא רוצה להיות שם. נגמר. כמה זמן אפשר להיות בפוליטיקה? הייתי 15 שנה, מספיק".

תיאומים, לוגיסטיקה, תוכניות בנייה ועבודה, היו רק קצת מתפקידיו בנמל. חלק ניכר מהזמן, השקיע בפתרון בעיות בוערות בדאגה לעובדי החברה הספרדית, ובתווך בין החברה לבין הגורמים הביורוקרטיים הישראליים.

קרובין וידידיו מספרים, כי מצא סיפוק רב בפרויקט וכי התאהב בנוף הימי, בציפורים ובשחפים. לפני שהיה מגיע לפקח על עבודות הבנייה, היה עוצר לכמה רגעים - להביט בגלים, בשחפים ולנשום את אוויר הים. את אהבתו לנוף החדש, תאר בספר שכתב בשנתיים האחרונות לחייו, בו הוא מתאר את המציאות מנקודת מבטו של שחף. גם בספר זה, שכל עניינו בעופות הים, שילב איתן את הנושאים הקרובים ביותר לליבו משירותו כאחד המפקדים הבולים בצה"ל: "הבוקר, התרגשות כללית. שחפים בודדים הולכים ובאים מעל לחלקת המים של חיל הים. מסתבר, שמחר תתקיים חגיגה גדולה בחיל הים. מפקד הבסיס הולך, ומפקד אחר בא. אז מה זה נוגע לנו השחפים? זה נוגע ועוד איך"....

ב-23 בנובמבר 2004, הגיע כמדי בוקר בשלושת השנים האחרונות לחייו לנמל אשדוד, בתוקף תפקידיו במנהלת "נמל היובל" (בה הועסק מטעם חברה פרטית) כאחראי על הקמת שובר הגלים במקום. הוא יצא ממכוניתו על מנת לבדוק את נזקי הסערה שהתחוללה במקום בלילה הקודם, ואז ככל הנראה פגע בו נחשול מים, העיפו לים והטביעו. גופתו נמשתה מהמים לאחר זמן קצר על ידי אנשי חיל הים, והוא נקבר ביום המחרת בתל עדשים. לאחר מותו נקרא הנמל על שמו.

הרמטכ"ל לשעבר ממתין בתיאטרון היהלום

פסל של רב אלוף רפאל איתן (רפול) ז"ל שפיסל יאשה שפירא, ממתין בלובי "תיאטרון היהלום" ברמת-גן בדרכו לתל עדשים.

24/10/2007

(צילום: כפיר מאיר)

ראש עיריית רמת-גן, צבי בר בעל העבר הצבאי ביקש מהפסל הבינלאומי יאשה שפירא (יהודי, מתגורר בטשקנט, אוזבקיסטן לבצע פסל של מפקדו הנערץ, רב אלוף רפאל איתן (רפול) ז"ל.

בר העביר תמונות של רפול לשפירא וזה האחרון פיסל באופן די מרשים פסל כמעט זהה לדמותו של רפול על סמך תמונותיו בלבד.

עד להגעתו למקום מגוריו של רפול בתל עדשים מוצג לראווה הפסל בלובי "תיאטרון

כזה היה רפול - שני ספורים אופייניים מאת שמעון מנדס 2007

חסכון

בירושלים שכנה במשך שלושים שנה יחידת הקישור לאו"ם בשכונת בקעה, בבית ערבי מהודר בן קומותיים. בשנת 1983 מפקד היחידה, שהייתי מיווד אתו, בקש כמה פעמים מרפול שיבוא לבקרו ביחידה. רפול היה מגיע לירושלים הרבה, אבל אף לא פעם אחת, היה לו זמן עודף לבקורים חסרי תועלת. מפקד היחידה קצין בדרגת אל"מ, חזר על בקשתו בכל אימת שרק התאפשר לו להפגש עם רפול, ואפילו התחנן לבקור. הוא ראה בבקור כזה, מעין הערכה של הרמטכ"ל ליחידתו. ובל נשכח שהיחידה היתה כפופה ישירות לרפול. יום ראשון, אחד מני רבים שבו היה מגיע רפול ליישיבת ממשלה, הממשלה סיימה את ישיבתה מהר מן הרגיל, וכך נוצר לרפול חלון של זמן. הוא טלפן מיד למפקד יחידת הקישור, ואמר לו שתוך שעה הוא אצלו. מפקד היחידה שחזש שרפול עלול להפתיע אותו, הכין את הדרוש לבקור מבעוד מועד. רפול בא. סייר בבנין. התכבד בכוס קפה בלבד. ומיד שאל: של מי הבנין? מפקד היחידה ענה שהיחידה יושבת שם בשכירות חודשית. כמה אתה משלם? שאל רפול. ומפקד היחידה השיב 2000 דולר לחודש. ממממה? הזדעק רפול. תודיע לבעל הבית שבראשון לחודש הקרוב אתה כבר לא פה. ומפקד היחידה בשלו.. אבל רפול אתה שוכח שהיחידה זקוקה למשכן ייצוגי. אני אתן לך משכן ייצוגי מאד - השיב לו רפול. רפול יצא ממנו ומיד פנה למחנה שנלר. שם הורה למפקד המחנה, להקצות 4 חדרים בחזית הבנין הראשי ליחידת הקישור לאו"ם. היחידה זקוקה ל"משהו ייצוגי" הסביר רפול למפקד שנלר. וכך היה.

אולטימטום

באותו עידן, היה קצין שריון בדרגת אל"מ, שרפול העריך אותו מאד, והוא היה מיועד לקידום. הבחור כבר שלוש שנים בדרגת אל"מ ואצה לו דרכו. הוא שוחח על כך עם מפקדו, ובקש ממנו שיברר אצל רפול מה קורה עם קדומו? מפקדו השב לו כי הוא כבר שוחח עם הרמטכ"ל, "והוא הבטיח לי שאתה מיועד לקידום. צריך קצת סבלנות. אנו לא עוסקים בקידום מסרן לרב-סרן. בדרגות האלה צריך תקן. לבחור לא היתה הסבלנות להמתין, והוא בקש ראיון עם הרמטכ"ל. מפקדו ניסה להסביר לו שאין צורך בזה, וכי זה מיותר כי יש הבטחה. אבל כאשר הבחור התעקש. מפקדו העביר את בקשת הראיון ללשכת הרמטכ"ל. כעבור כשבועיים ימים אושר לו הראיון, הבחור הולך לרפול שמח וטוב לב, ביודעו כי לרמטכ"ל יש דעה טובה עליו, והוא מועיד אותו לקידום. אל"מ שריון לבוש מגוהץ ומצוחצח כקצין פרוסי, נכנס ללשכתו של רפול. הרמטכ"ל אומר לו: שב! הוא מתיישב. ורפול שואל: בקשת ראיון? התשובה היא חיובית. מה הנושא? שואל רפול. הקצין משיב: "אתה כבר יודע, מפקדי אמר לי שהוא כבר דיבר אתך על כך". ורפול שוב שואל: "מה הנושא?" הקצין משיב "אני רוצה לדעת או קידום או הביתה". רפול לקח את טופס סיכום ראיון, כתב את שם הקצין. ומוסיף הראיון נערך לבקשת הקצין. ומוסיף רפול בנושא קידום או שחרור. בשורה המיועדת לסיכום הראיון כתב רפול: הנ"ל ישוחרר מצה"ל באופן מדי. רפול חתם ומסר לו את ההעתק שלו ביד. הקצין היה בהלם טוטאלי. כשנודע על כך למפקדו, אמר המפקד לאל"מ: אתה טפש יותר ממה שחשבת. אתה לא יודע שעם רפול לא מדברים בלשון אולטימטום?

רפול עומד למשפט-1955

"נסעתי בג'יפ במהירות גבוהה מהמותר, נרשם לי דוח והוזמנתי לבית-הדין לעבירות תנועה ביפו. הייתי אז סרן, מפקד פלוגה בצנחנים, ולכן התייצבתי למשפט מצוחצח ומגוהץ, כפי שהיה מקובל אז בצנחנים. בחוץ - הופעה "עשר".

השופט היה סגן-אלוף מחיל האוויר, שהראה סימני מבוכה, כי עבירת התנועה לא הייתה חמורה, ואני הייתי מפורסם בצה"ל בעת שיאן של פעולות התגמול. השופט אמר לי כך: "אני רואה שגם אתה טייס, אז אני מטיל עליך שאלות של חיבור, חיסור, כפל וחילוק, והתוצאה שתקבל תהיה גובה הקנס שתשלם." בלית ברירה הסכמתי.

והתרגיל החל: מהירות הסיבוב של המאוורר? הסתכלתי לעבר התקרה ורשמתי 900 סל"ד (סיבובים לדקה). ועוד שנת הלידה? מחולקת לתאריך, כפול המרחק מתל-אביב לחיפה, פחות המרחק מחיפה לעפולה, וכך המשכנו, עד שהשופט קבע: "מספיק. עכשיו תסכם את כל הנתונים." סיכמתי ואמרתי לשופט שלי: "הסיכום הוא שאתה חייב לי שתי לירות."

ההסכם בינינו היה שאם סך כול החישובים יהיה חיובי, אני משלם, ואם יהיה שלילי - הוא משלם. יצאתי מהמשפט ברווח נקי של שתי לירות."

גלגולה של כומתה

#הכומתה הראשונה שהוכנסה לשימוש עם הקמת צה"ל עוצבה בהשראת הדגם עמו נעו חיילי הצבא הבריטי, שצורתה הייתה דומה לסירה.

#ארבע שנים לאחר קום המדינה וצה"ל, הוחלפה הכומתה הבריטית בכובע ברט קלאסי וסרוג, בעל שרוכים שהשתלשלו מאחור. בשנות ה-50 הסתכמו גווני הכומתה בארבעה צבעים בלבד - זית לחילות היבשה ולחיילים העורפיים, אפור-כחול לאנשי חיל האוויר, שחור ללוחמי השריון והתותחנים, ואדום למשרתים בחטיבת הצנחנים.

#בשנת 1963 קבע המטה הכללי, בראשו עמד הרמטכ"ל צבי צור, כי יש לפצל באופן מגדרי את הכומתות, ולעצב דגמים נפרדים לחיילות ולחיילים. לובשי המדים המשיכו לנוע בכובע הברט, ואילו לחיילות הוענקה כומתה חדשה, דמוית כרבולת.

#כמעט עשור לאחר מכן התיר לראשונה הרמטכ"ל אז, רא"ל דוד אלעזר (דדו), להוריד את הכומתה מהראשים - ולהכניסה אל הכותפות. חרף הביקורת הרבה שנמתחה על ההחלטה הזו, החליט גם מחליפו, מוטה גור, להמשיך את הקו המתירני שהתווה דדו ולהשאיר את המצב על כנו.

#לאחר כהונתו של גור, חל המפנה הגדול: **ב-1987 נכנס ללשכת הרמטכ"ל רא"ל רפאלאיתן (רפול), שמיד הורה לאכוף שוב את חבישת הכומתות על הראשים.** "צבא צריך ייחוד, לא רק ביעדים אלא גם במראה החיצוני. כל המחדלים הגדולים אינם נולדים יש מאין, הם מתחילים בהפרות משמעת ובפריקת עול. הכומתה לא נועדה להימצא בכותפת, אלא על ראשו של החייל", קבע אז רפול. בחמש שנותיו כרמטכ"ל - הכהונה הארוכה בתפקיד זה בתולדות צה"ל - הייתה הכומתה סמל לערך המשמעת בצבא. הפרת ההוראה של הרמטכ"ל גררה עונשים כבדים, ומבצעי מלביש נערכו בתדירות גבוהה במיוחד. בסיורי פתע שערך, נהג רפול להעיר לחיילים שהפרו את תקנות ההופעה. עדות אחת מאותן שנים אף מספרת כי באחד מבסיסי פיקוד הדרום, דלק רא"ל איתן באופן אישי אחרי חייל שסירב בתוקף לחבוש את הכומתה על ראשו.

#ב-1983 הוקמה בצה"ל חטיבת חי"ר חדשה - גבעתי - שריעננה את קשת הצבעים של הכומתות, בה לא חל כל שינוי משך כמעט ארבעה עשורים. את צבע הכומתה הסגול של החטיבה בחרה מיכל, בתו בת הארבע של מח"ט גבעתי הראשון, אל"ם יהודה דובדבני.

#בשנת 1987 קבע הרמטכ"ל ה-13, רא"ל דן שומרון: הכומתות ישובו לכותפות, לאחר כמעט עשר שנים בהן חויבו כלל החיילים לנוע איתן על הראש. "עניין המשמעת לא יקום או ייפול על נושא הכומתה, ולכן אין צורך להקדיש לכך תשומת לב כה רבה", נימק שומרון את החלטתו. הכרעה עקרונית זו מיושמת ברציפות עד היום, למעט בבית-הספר לקצינים (בה"ד 1) ובבית-הספר לטיסה בחצרים, בסיסים בהם מחויבים כל הצוערים בחבישת הכומתה על ראשם.

#המילניום החדש הביא עמו את בשורת השוויון - גם בהיבט הכומתות. הרמטכ"ל, שאול מופז, אישר כי החיילים והחיילות ישובו לנוע עם כומתה זהה בכותפתם.

#שנות האלפיים סימנו גם ריענון משמעותי בגווני הכומתות ובשיכון למערכים. כך, בין היתר, הונפקה לחיל המשטרה הצבאית כומתה כחולה כהה (1998), חיל התותחנים זכה לכומתה בצבע טורקיז (2002), וחיילי פיקוד העורף גיבשו לעצמם זהות כתומה (2002). כומתת התותחנים, אגב, הנחשבת בעיני רבים לאחת היפות בצה"ל, שינתה את תדמית החיל והפכה אותו למבוקש יותר בקרב מלש"בים.

באדיבות עידו אלעזר באתר שבז 2008

סולידריות חברתית

ערכים ותפיסת עולם

ישראל והערבים

בספרו "מצנח רביעי נפתח" ניסח רפול את תמצית תפיסת עולמו במספר משפטים קצרים: "הפעילות האלימה לא תיפסק עד ששייגו הערבים את מטרותיהם: החזרת כל הפליטים לאדמותיהם ובתייהם שאותם נטשו ב-48, ירושלים תהייה בירתם, ומדינת ישראל תהפוך לאירוע חולף בהיסטוריה של המזרח התיכון. לישראל אין כל ברירה אחרת. זהו מאבק בין תרבויות: מכאן, תרבות איסלאמית, ומנגד תרבות מערבית שחדרה לתוכה, שאותה מייצגת ישראל, שיש לה אמונה אחרת. לדעת הערבים זהו תהליך בלתי נסבל, שרק אלימות תוכל לעצור אותו. הפשרה שהם מציעים נועדה לפצל את הישות הציונית במהלכי ביניים ולהשלוותה ב"תהליך שלום", עד שיהיה בכוחם להכריע. תחלוף עוד תקופה ובסיומה יתרחש מה שהם מצפים ומייחלים לו. ונשאלת השאלה: מה צריך לקרות כדי שהעניינים יפקחו מבעוד מועד לקדם את פני הסכנה?"[1]

אך חשוב להדגיש - תפיסתו זו של רפול לא באה מתוך גישה דתית-משיחית, וגם לא מתוך אידיאולוגיה ימנית רואיזיוניסטית. רפול היה איש אדמה, שמאז ילדותו ראה את עצמו כשותף לבנייתה של המדינה אותה כל כך אהב. תפיסתו זו היא תולדה של חינוך חקלאי, של אהבת נופיה של הארץ, מתוך האמונה בערכים שמייצגת הציונות המעשית, הליברלית.

ולכן, לא הסתפק בפעילותו רק בתמיכה במהלכים מדיניים או צבאיים שנועדו לבסס את עוצמתה של ישראל באזור, אלא ראה גם את החינוך, ההשכלה, הסולידריות החברתית וערכי מוסר גבוהים כביטוי לעוצמתה של ישראל וכנדבך חשוב בביסוסה כעובדה קיימת.

רפול ראה את הסולידריות החברתית, דאגת ה"חזקים" לחלשים והאחדות בנושאים העיקריים כתנאי חשוב לביסוס עוצמתה של ישראל. הוא תמך בשילוב מומחים, ולא פוליטיקאים, במוסדות הממשלתיים, ותמך במהלך שנותיו במערכת הפוליטית ביוזמות רבות לצימצום פערים חברתיים וקידום מערכת החינוך..

[1] עמ' 230

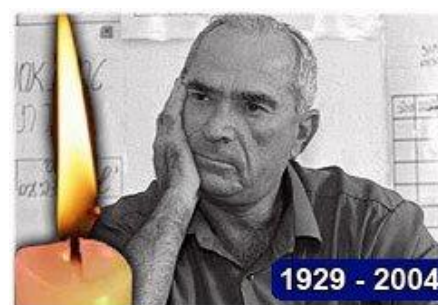
הלוויה

"ישראל איבדה אחת מדמויותיה

המופלאות"

כך ספד הרמטכ"ל יעלון לרמטכ"ל לשעבר רפאל איתן וציין: "רק סמלי שאת מותו מצא רפול בעבודה". רב אלוף איתן, שטבע אתמול בנמל אשדוד הובא למנוחות אחר הצהריים בחוג משפחתו בבית העלמין בתל עדשים. לפני הלוויה הספידו אותו חבריו ואחייניתו שאמרה: "בשבילנו הוא היה רפאל. דוד או סבא שבונה מיטה ובשבתות לוקח אותנו לסיבוב בדאון "

שרון רופא-אופיר עדכון אחרון: 24.11.04, 14:03

"ישראל איבדה את אחת הדמויות העזות והמופלאות שהצמיחה הארץ הזאת. צה"ל איבד לוחם ומפקד אשר גם אני כמו רבים נשאתי עליה עיני כנער, כלוחם וכמפקד צעיר וגדלתי על מופת פועלה", כך הספיד היום (ד') הרמטכ"ל, רב אלוף משה יעלון, את רב אלוף לשעבר רפאל איתן שטבע אתמול בנמל אשדוד והוא בן 75.

נשיא המדינה, שרים וחברי כנסת, רמטכ"לים, אלופי צה"ל בעבר ובהווה, בני משפחה וחברים לדרך באו לבית העלמין בתל עדשים וחלקו כבוד אחרון לרפאל איתן. לאחר מכן נקבר איתן בבית העלמין המקומי. ראש הממשלה שרון איבד את קולו ואף ביטל פגישות, אך למרות זאת הגיע להלוויה

הרמטכ"ל רפאל איתן (צילום: דובר צה"ל)

ראשון לשאת דברים היה הרמטכ"ל יעלון. הרמטכ"ל הגדיר את רפול כ"איש האדמה בן הארץ, אבן מאבני המקום. שורשי, מחוספס ואיתן, כמוה תבנית נוף המולדת".

בדבריו שב והדגיש הרמטכ"ל כי איתן הקדיש כמעט את כל שנות חייו ומרצו לביטחון והגנת המולדת - "בן דור תש"ח שנשא את עמו עלי שכם.

"תחנות חייו של רפול הם הצמתים המרכזיים של מדינת ישראל. מסכת ארוכה ומפוארת של לחימה. הפציעות הרבות שספג לא יכלו לה. לא איש דברים היה רפול, העדיף לתת למעשיו לדבר. סמלי שאת מותו מצא בעבודה". בסיום דבריו ניגש הרמטכ"ל לארון והצדיע לו ארוכות.

אחריו נשא דברים סימון רוזנר, חברו של איתן מזה 58 שנה ממחלקת המשמרות של הפלמ"ח. לדבריו, "עמדה לי הזכות להשתתף עם רפול בקרבות רבים ועקובים מדם. אנו מקווים שדרך תהווה דוגמה לדורות הבאים".

נציג החברים שנשא דברים, פיחוטקה, הבטיח לרפול כי הספר אותו הוציא לאור לאחרונה יצליח. "אתה רפול לא תראה זאת. אני אספר לך כשניפגש", הבטיח לו אחד מחבריו הטובים.

בדבריו שב והדגיש פיחוטקה כי רפול היה דמות שעליה מחנכים דורות: "אנחנו ידענו גם בחייו שאנחנו בני מזל להיות חבריו". נציגת המשפחה, אחייניתו דפנה מאור, בת אחותו ציפורה סיפרה כי בשבילה דוד רפאל היה דוד נהדר: "בשבילנו הוא היה רפאל הדוד של כולנו. סבא רפאל של עשרת נכדיו. הוא היה דוד או סבא שבונה מיטה לתינוק ובשבתות לוקח אותנו לסיבוב בדאון".

עם סיום ההספדים נישא ארונו של רפול על ידי שמונה אלופי צה"ל אל הקומנדקר ומשם נסע בדרכו האחרונה אל בית העלמין בפאתי מושב תל עדשים, המושב אליו היה מחובר כל חייו שאת אדמתו עיבד ובאדמתו גם ייקבר.

בישיבת היערכות מיוחדת שנערכה במשטרת מרחב העמקים בהשתתפות נציגי צבא וביטחון נקבע כי לבית העלמין יורשו להגיע רק 400 איש, מפאת חוסר מקום. הם הוסעו באוטובוסים ובמכוניות.

חולפים על פני הארון

לפני הלוויה חלפו מאות בני אדם על פני ארונו בבית העם בתל עדשים. על פני הארון חלפו בין השאר, רעייתו של איתן, עפרה מאירסון, נשיא המדינה משה קצב - שעמד דקות ארוכות ליד הארון. הנשיא לשעבר עזר וייצמן ורעייתו ראומה, ראש הממשלה לשעבר אהוד ברק, יו"ר הכנסת בעבר דן תיכון, חבריו לדרך משה פלד, נחמה רונן, יו"ר תנועת צומת בעבר דורון שמואלי האלופים לשעבר יורם יאיר (יה יה), אורי שגיא, האלוף גבי אשכנזי, מפקד המחוז הצפוני של המשטרה בעבר ניצב בדימוס אליק רון.

בהספדים שנשא טרם הלוויה חזרו וישבו הדוברים על הקשר העז בין רפאל איתן לאדמה ועל כך "שרפול היה אחת הדמויות העזות שהצמיחה הארץ הזאת והם מקווים שדורות רבים עוד ילמדו את מורשתו".

סגן השר לשעבר משה פלד שצעד יחד עם רפול בדרכו הפוליטית במשך שנים והקים עמו את תנועת צומת אמר ל-ynet לאחר שחלף על הארון: "מותו של רפול תואם בצורה מדהימה את אישיותו בעת העבודה, באמצע התנופה, מול האופק הפתוח, מול הגלים הסוערים, רפול נלקח בסערה. אין לי ספק כי אילו שאלו אותו לפני מותו כיצד היה בוחר להסתלק מן העולם זו היתה בחירתו".

עוד אומר פלד כי רפול היה זן נדיר בפוליטיקה הישראלית. "הוא לא ידע מניפולציות, לא עסק בתרגילים מסריחים, היה ישיר כן ואמיתי בכל מעשיו ובכל אמירותיו". פלד נזכר כי אל רפול ניתן היה לפנות בכל עת ובכל בעיה ותמיד הוא היה מקבל אותך בסבר פנים טובות ונוחות. "רפול ראה בחינוך את העיקר, את תמצית העשייה. פרוייקט נערי רפול היה לטעמי פסגת פעילותו הציבורית לאורך חייו", אמר.

טבע בים

ההערכה היא כי איתן, בן 75, ששהה בנמל אשדוד מתוקף תפקידו כאחראי פרויקט הקמת שובר הגלים בנמל היובל (תפקיד שאותו מילא בשנתיים האחרונות), מעד ונפל למים בשל תנאי מזג האוויר הקשים שכללו רוח עזה וים סוער.

אתמול בסביבות השעה 9 בבוקר איתר מסוק של צה"ל שהוזנק למקום את הגופה בים, בחלק הצבאי של הנמל, והיא זוהתה זמן קצר לאחר מכן על ידי צוללנים של חיל הים. במשך דקות ארוכות נעשו ניסיונות החיאה על ספינת חיל הים, אולם ללא הועיל. הגופה הועברה למכון לרפואה משפטית באבו כביר, כדי לקבוע את סיבת המוות המדויקת.

במשטרת אשדוד ממתינים לקבלת דו"ח הנתיחה שסיביר בצורה מדויקת כיצד נהרג איתן. לדברי מפקד משטרת אשדוד, סגן-ניצב איציק פרץ, כיוון שמדובר באישיות כזו, "והעובדה שאיש למעשה לא ראה כיצד נהרג, אנו סבורים שרק נתיחה של הגופה תבהיר לנו מה באמת אירע. לאחר שנקבל את דו"ח הנתיחה, התיק מבחינתנו ייסגר".

גם רשות הנמלים, בהוראת שר התחבורה, הורתה להקים צוות חקירה מיוחד שיבדוק את נסיבות מותו של איתן. החוקרים כבר הגיעו לנמל אשדוד, שם הם בודקים את נסיבות האירוע.

קישורים נוספים

[שיר הספד](#) ☐

[דברים לזיכרו](#) ☐

[דברים לזיכרו](#) ☐

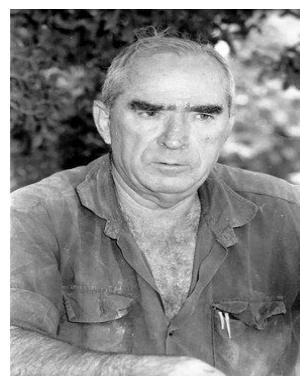
[בכנסת](#)

[ההלוויה-עיתון](#) ☐

[הצופה](#) ☐

איש האדמה.

כמותה, עיקש, טומן בחובו זרעים של הבלתי נודע, מתחדש ומתגדל, מצמיח מאונו דורות חדשים, וכמותה עושה בתלמו - בשתיקה.

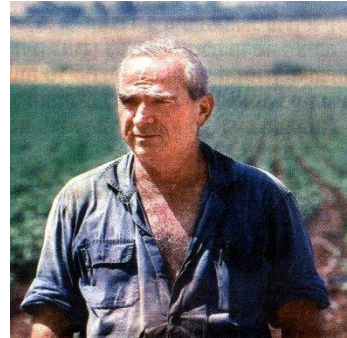
23.11.2004
דפאל איתן (1986). צילום ארכיון: דובר צה"ל.

מאזין לרחשי לב, מפריד בין עיקר וטפל, דבק בבחירתו, רוחו איתנה.

המאבק היה תמצית חייו. על עץ שנחלש, על ימי נוער רצופים נורא, על מלחמות אין סוף, על אובדן ושכול.

הרבה חבו לו. חבו לו את תהילתם, את עוז רוחם, את אומץ ליבו שהושיעם, את חייהם. את צנעתו שהייתה מקור כוחו ועל שלא ביקש שכר על עוז נפשו. ויותר מכל חבו לו את שתיקתו.

על שלא הטרידם בסיפורי עלילותיו. על שכבש בדמי את צער האובדן. על שנשא את כאבי פציעותיו ולא נתנם להסיטו מדרכו. על שהיה רמטכ"ל ישר-לב וגדול ביכולתו לשאת באחריות ובתוצאות. על שהיה לעם ישראל בשעותיו הקשות מכל - ולא תבע את כבודו מכותבי העתים.

היו שטעו לראות בצניעותו חספוס. היו שטעו לראות בשתיקתו רדידות. היו שראו בשנינותו המבקיעה באקראי, מקריות. רק אלה שהכירוהו ידעו כי אלה היו מקור כוחו.

אולי יזמן הזמן לוחמים כמותו, חזקים כמותו ענוותנים כמותו. אולי עוד יקומו אנשי אדמה ומופת. אך עובדה היא כי כל ימיו, בשדות תל עדשים ובשדה הקרב, באדמת הארץ ובאדמות זרים, בשלום ובעבודה, בקרב אנשים ולבד - רק הים יכול היה לו לרפול.

רק הים הגדול, יכול היה לקחתו עימו מאיתנו בסערת נפש וכליון.

מאת אילנה אדם

יהי זכרו ברוך

רפול

אהבנוהו פשוט, בלי הרבות במליצות לתפארת,

במגפים של איכר, או בבגדים של קרת,

ליד שלחן הנגרים, או בלישכת שר ונגיד

אהבנוהו - לוחם בליבו אש תמיד.

רבות ראינוהו פורץ תוך האש, מסתער מול סופת שדה הקרב

ראינוהו חותר בלי עצור, בדממה נוראה מול אבדן יקיריו.

עכשיו כבר אין, הוא לא מוביל בראש, לא מסתער אל מול הסכנה

עכשיו אתה אלי עכשיו תורך - הובל נפשו למעגן בטוח,

המצא לו מנוחה נכונה.

יהי זכרו ברוך

מאת ניצב (בדימוס) אליק רון

דברים לזכרו בכנסת

הישיבה המאתיים-ושתיים של הכנסת השש-עשרה
יום רביעי, י"ז בטבת התשס"ה (29 בדצמבר 2004)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:00
ישיבה מיוחדת לזכרו של חבר הכנסת
והשר לשעבר רפאל איתן, זיכרונו לברכה

♦ היו"ר ראובן ריבלין:

רבותי חברי הכנסת, אנו מקיימים היום ישיבה מיוחדת לזכרו של חבר הכנסת והשר לשעבר רפאל איתן.

כל ימיו היה רפול חייל, חייל של ארץ-ישראל. חייו חלפו עליו בסערה, ומוותו כחיי. סערת מלחמה עם אויב שבשער, וכשפשט את מדיו, סערת מלחמה על דמות החברה הישראלית כחברה איכותית, חברה ישרת דרך ונקיית כפיים. פעמים רבות נאבק רפול עם המוות ויכול לו. גם במותו נלחם, אך הים הכריעו.
רפול, צבר שורשי מוצק, איש אדמה, היה למפקד ולמנהיג. רבים נשבו בקסם אישיותו, הלכו שבי אחרי יושרו והגינותו. חייו מקפלים בתוכם את ימי המדינה. את נעוריו עיצבה ההגנה, ההגנה על עצם החיים. טבעי היה שרפול, נער בן 16, לא היסס והתנדב אז לפלמ"ח. הזמן השריש בו את התודעה הביטחונית. רפול הציל את עם ישראל לא פעם אחת ולא פעמים. דמותו במלחמת יום הכיפורים, ברמת-הגולן בצומת נפח, כשהוא עומד ומצווה על פקודיו: תחזיקו רק עוד חמש דקות. והדקות הללו הצילו את המדינה כולה, ודמותו של רפול המחזיק את לוחמיו בשיניים לא תישכח.
רפול הלוחם היה מיוחד במינו, מעולם לא נשחק. בקרב עמד תמיד איתן כסלע, כשעיניים רבות נישאות אליו. רפול כמפקד בדרגות הבכירות ביותר נהג באנשיו כאחד החיילים מהשורה - אכל אתם וישן עמם, רב-אלוף שהוא טוראי בנשמתו. בשדה הקרב דמותו דחפה את החיילים, דוגמה היה ומופת. כרמטכ"ל הפיח בצה"ל רוח של משמעת ברזל וחתיירה לרמה מבצעית גבוהה. נוער השוליים מצא אצלו לב פתוח, כי רפול המפקד הקשוח היה גם מחנך. כמה נערי רפול חייבים לו את השינוי בחייהם, כמה משפחות הצילו, כמה עולמות שימרו בחוכמתו.

15 שנים היה חבר בבית הזה, כיהן כסגן ראש הממשלה, כשר החקלאות וכשר לאיכות הסביבה. כשנבחר לכנסת, מייד הודיע לחשבות כי הוא תורם חלק משכרו לקרן לב"ב בת-טיפוחיו.
רפול היה אוהבה הגדול של ארץ-ישראל, למענה לחם בחירוף נפש, למענה נתן את כולו. "אני לא רוצה תהילה, אני לא רוצה דפי זהב בהיסטוריה של ישראל, יש לי רק שאיפה אחת - שיזכרו אותי כאדם שהקדיש את כל חייו למען מטרה אחת: שישאלו תתקיים לנצח", כך אמר רפול. רעיון ארץ-ישראל השלמה היה אצלו חד וברור. ארץ-ישראל היתה אצלו בסיס, הוא היה ידיד אמת להתיישבות בכל רחבי הארץ.

כשפרש מהפוליטיקה חזר למחוזות האהובים עליו - הנגרייה, בית-הבד, העשייה והבנייה. לעולם לא התבטל, איש של עמל ואמונה היה.
מותו של רפול מסמל את קצה של תקופה. בנוף השסוע שלנו הוא יחסר. זמנים השתנו, יסודות מוצקים מתמוטטים לפתע, ועתה, אפילו סלעים נשברים.

אני חושב שרפול העומד ודאי ומביט בנו שלוב זרועות ומחייך שם למעלה, לא היה רוצה שניפרד ממנו בלי חיוך, בלי חמשיר שיזכיר את רפול הזה. ואני הקטן ניסיתי לכתוב את החרוזים הבאים, שכן פעמים הייתי יושב אתו במזנון, והוא היה כותב לי שירים כאלה ואחרים: "מפקד מלידה, מחנך בפקודה, כל ימיו הוא נלחם על הבית. גם אוהב, גם שונא, הוא הפשיר בחמשיר, ואם לא,

אז עם קצת שמן זית".
אני מתכבד להזמין את השר מאיר שטרית לשאת דברים בשם הממשלה.

♦ שר התחבורה מאיר שטרית:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, משפחתו של רפאל איתן, יקירי ואוהבי שנמצאים אתנו כאן ביציע, אכן יום עצוב, אנו נפרדים מרפול על-פי המסורת של הכנסת.
כשאני עובר על קורות חייו, ועברתי על קורות חייו מיום היוולדו ועד היום, אם קוראים את קורות חייו, רואים את הביטוי המובהק ביותר למלה "צבר", הביטוי לצבר הישראלי - קוצני מבחוץ, רך ומתוק מבפנים.
רפול נולד ב-11 בינואר 1929 בתל-עדשים בישראל, ומעניין שתמיד הוא ציין כמקצועו שלו בקורות החיים - חקלאי, נגר וטייס, אלה המקצועות שרפול ציין בכתב-ידו בתוך קורות החיים שנשלחו. רמטכ"ל בין השנים 1978 ו-1983; שירת בפלמ"ח ובצה"ל 37 שנים, כמעט כל חייו. היה בכנסת השלוש-עשרה יושב-ראש הוועדה למאבק בנגע הסמים; בכנסת השנים-עשרה היה חבר ועדת הכנסת וחבר ועדת החוץ והביטחון; בכנסת האחת-עשרה היה חבר ועדת החוץ והביטחון וחבר הוועדה לענייני ביקורת המדינה; בכנסת הארבע-עשרה היה בסיעת ליכוד-צומת; בכנסת השלוש-עשרה היה בסיעת צומת - אני הולך קדימה ואחורה - בכנסת השנים-עשרה - סיעת צומת; בכנסת האחת-עשרה היה בסיעת התחיה, חבר כנסת יחיד, רפאל איתן היה בצומת אז במשותף אתם; בכנסת השנים-עשרה היה בממשלה ה-24 עד 31 בדצמבר 1991 כשר החקלאות; בכנסת הארבע-עשרה היה בממשלה ה-27 סגן ראש הממשלה, שר החקלאות ופיתוח הכפר והשר לאיכות הסביבה.
הוא היה הרמטכ"ל ה-11 של צה"ל, חבר הכנסת, שר. אביו היה אליהו קמינסקי, ממייסדי ארגון "השומר" ומהלוחמים הבולטים בשורותיו. ב-1944, בהיותו בן 16, הצטרף רפול לפלמ"ח, וב-1948, עם פרוץ מלחמת העצמאות, הצטרף לחטיבת הראל בתפקידי סמל מחלקה והשתתף בקרבות לשחרור ירושלים. באחד הקרבות על מנזר סן-סימון בירושלים נפצע. בתום מלחמת העצמאות שימש סגן מפקד פלוגה, אף שלא עבר קורס קצינים. לאחר המלחמה חזר לתל-עדשים.
ב-1951 התגייס רפול לצה"ל ושימש קצין המבצעים של חטיבה 9. לאחר מכן התמנה למפקד פלוגת המילואים הראשונה של הצנחנים. ב-28 באוקטובר 1955, בדרגת סרן, השתתף עם לוחמיו בפשיטה על משטרת כונתילה שבסיני, פעולה ראשונה מסוגה בעומק קווי האויב. איתן הסתער בראש הלוחמים דרך מצוק תלול וחיסל עמדת ירי שבלמה את התקדמות הכוח. על פעולה זו זכה בעיטור העוז של צה"ל.
ב-1955 נפצע איתן בפעולת כינרת נגד הסורים. באוקטובר 1956, פחות משנה לאחר החלמתו מן הפציעה, פיקד במבצע "קדש" על גדוד 890 של הצנחנים. צניחת הגדוד שבפיקודו במעבר המיתלה שבחצי האי סיני היתה הצניחה הקרבית היחידה בתולדות צה"ל, וכל אלה שהשתתפו בה, קינאו בהם שהיו היחידים שהלכו עם כנפי צניחה עם רקע אדום.
בשנת 1964 מונה איתן למפקד חטיבת הצנחנים, וב-1967, במלחמת ששת הימים, השתתף בקרבות באזור עזה ונפצע פציעה קשה בראשו. ב-1969, בתחילת מלחמת ההתשה, מונה לקצין צנחנים וחיל רגלים ראשי. בשנת 1973, במלחמת יום הכיפורים, היה מפקד האוגדה שלחמה בחזית הסורית. אוגדה זו הביאה לבלימת הכוח הסורי וכבשה מובלעת באזור. בתום המלחמה הועלה איתן לדרגת אלוף ומונה לאלוף פיקוד הצפון, ולאחר מכן לראש אגף המטה, אג"ם.
באפריל 1978 מינה שר הביטחון דאז, עזר ויצמן, את איתן לרמטכ"ל ה-11 של צה"ל. עם מינויו לתפקיד נקט איתן שורת צעדים שנועדו להגביר את המשמעת בצה"ל. בד-בבד עם צעדים אלה הרחיב איתן את אחריות הצבא כלפי אוכלוסיות חלשות, והקים מפקדה לטיפול בחיילים עם נתונים אישיים נמוכים, מה שכינו כולם "נערי רפול". ב-1981, במהלך כהונתו בתפקיד הרמטכ"ל, נהרג בנו יורם, טייס בחיל האוויר, בתאונת אימונים בדרום הארץ.
ב-1983 השתחרר איתן מצה"ל ופנה לקריירה פוליטית. הוא הקים את תנועת צומת, אשר פעלה תחילה במסגרת חוג רעיוני של תנועת התחיה, שחבריה פעלו נגד הנסיגה מסיני. בשנת 1984 נבחר לכנסת ה-11 מטעם מפלגת התחיה-צומת. שלוש שנים מאוחר יותר הסתיים האיחוד בין שתי התנועות, ובבחירות לכנסת, ב-1988, התמודדה תנועת צומת באופן עצמאי - בהדגשת מחויבותה לשלמות הארץ, לשיפור רמת החינוך ולמינהל תקין - וזכתה בשני מנדטים.
ביוני 1990 הצטרפה הסיעה לממשלת יצחק שמיר, ורפאל איתן מונה לתפקיד שר החקלאות. סיעת צומת פרשה מן הממשלה בדצמבר 1991, על רקע חילוקי דעות בנושא תהליך השלום בעקבות ועידת מדריד ובשל חזרת הליכוד מהסכמתו לאפשר לסיעה חופש הצבעה על הצעת החוק לבחירה ישירה של ראש הממשלה.
בבחירות 1992 זכתה תנועת צומת בשמונה מנדטים. איתן בחר להשאיר את סיעתו באופוזיציה לממשלה שהקים יצחק רבין. במהלך התקופה התפוררה הסיעה, וחלק מחבריה פרשו ממנה, הקימו סיעות עצמאיות ותמכו בהסכמי אוסלו בהצבעות בכנסת, בניגוד לדעת התנועה.
ב-1996 הכריז איתן על מועמדותו בבחירות לראשות הממשלה, אך הסיר אותה לאחר שצומת הצטרפה לרשימה משותפת עם הליכוד. במסגרת רשימת הליכוד-גשר-צומת זכתה צומת לחמישה מושבים, ובממשלה שהקים בנימין נתניהו מונה איתן לשר החקלאות ואיכות הסביבה ולסגן ראש הממשלה.
בבחירות של שנת 1999 לא עברה צומת את אחוז החסימה, ורפאל איתן פרש מן החיים הפוליטיים. בשנתיים האחרונות לחייו היה אחראי לפרויקט הקמת שובר הגלים בנמל היובל באשדוד. רפאל איתן מצא את מותו ב-23 בנובמבר, במזג אוויר סוער, כשנסחף לים בנמל אשדוד.
כל אלה מאתנו שהכירו את רפול היו ערים ועדים לישראל, לאמירת הדברים במבט בתוך העיניים ללא שום חיתוך של פינות - ישר, לעניין, קשוח ככל שיהיה, מה שיש לו לומר הוא אמר בצורה הבוטה ביותר האפשרית לאדם, ישירות בפניו, וזה היה כל החן שלו. הציבור אהב אותו בגלל הישירות הזאת, בגלל אמירת הדברים כהווייתם על השולחן, בלי כחל ושרק, בלי ניסיון להרוויח נקודות פוליטיות לכאן ולכאן, אמר תמיד מה שבלבו.
קורות חייו כפי שסיפרתי אותם, אדוני היושב-ראש, מבטאים, כמו שאמרתי בתחילת דברי, את המהות של היות ישראלי. אדם שמיום לידתו נמצא במצב שתמיד צריך להילחם, יום אחר יום, שנה אחר שנה, על קיומה של הארץ הזאת, על קיומו האיש, ולהגן על אחרים, ובשורת התפקידים שהוא מילא הוא אף פעם לא שכח את תחילת הדרך.
היה לי, אדוני היושב-ראש, העונג לעבוד עם רפאל איתן ולפגוש אותו פעמים אחדות בתפקידי כשר התחבורה בהיותו אחראי על בניית שובר הגלים בנמל. רפול היה מגיע לנמל ב-06:00, ראשון, וניהל צוות גדול מאוד של עובדים בנמל. הוא היה מגיע ראשון

לעבודה, היה לו צריך לא רחוק מהים, והוא אהב לשבת מול הצריף, להסתכל על העבודה כל יום, לבדוק בעצמו דבר-דבר, את המכונות, את כל המכלול של האמצעים שהיו שם לבניית שובר הגלים. הוא היה מעורב מאוד בענייני עבודה, בנושאים שהוא היה אחראי להם וגם בנושאים שהוא לא היה אחראי להם.

אדוני היושב-ראש, רפאל איתן ידע על הסערה, כי היתה תחזית שבישרה סערה רצינית ביותר. הוא הורה ערב קודם לכל העובדים ולכל המנהלים שלא לשלוח למחרת את העובדים לעבודה, כי צפויה סערה וגובה גלים של שמונה מטרים. באמת, איש מהם לא בא לעבודה. ערב קודם הם פינו את כל הציוד משובר הגלים, ועל שובר הגלים נשארו רק טנדר, מסוע פלדה כבד מאוד וקרונן, שלא הספיקו לפנות. הטנדר היה "מקולקל". רפול, כהרגלו, הגיע למקום בשעה 06:00, התקדם לכיוון הצריף ונסע לאורך קילומטרים, שלושה קילומטרים, על שובר הגלים כדי להגיע לנקודה הקיצונית ביותר בלב לבה של הסערה. אחרי השעה 07:00 בבוקר הוא דיווח בטלפון למנהל העבודה באתר שהסערה סחפה את הקרון, סחפה את מסוע הפלדה וסחפה את הטנדר שעמדו על שובר הגלים. הוא דיווח לו שהדברים האלה נעלמו מהצריף בגין הסערה.

השיחה הטלפונית נותקה לפתע, וכנראה זה היה הרגע שבו גל סחף את רפול לים. מנהל העבודה נזעק לאור העובדה שנותק הקשר הטלפוני. הוא ניסה להתקשר אליו פעמים נוספות, אך לא היתה תשובה. באותו רגע התחילו להזעיק את כוחות הביטחון באזור, אנשי ביטחון של הנמל, משטרת ישראל, חיל הים, והתחילו לחפש את רפול, עד שנמצאה גופתו צפה בבריכה במעגן של הנמל.

רפול לא ויתר אף פעם לאיתני הטבע. הוא נלחם תמיד נגד איתני הטבע, ותמיד הוא אפילו עמד בפניהם, ובהצלחה. אדוני היושב-ראש, הפעם, לצערי הרב, איתני הטבע דווקא גברו עליו.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שחרף הצער והכאב - ואשתי אמרה את זה - אף אחד לא היה מדמיין את רפול על כיסא גלגלים עם איזו מטפלת פיליפינית, או שוכב בבית-חולים חלש וזקן. אני חושב שאילו הוא יכול היה לבחור כיצד למות, אולי הוא היה בוחר מוות בנשיקה, בבת-אחת, ללא ייסורים של כאב על ערש דווי. אני בטוח שהיכן שהוא נמצא הוא מסתכל עלינו ואומר לעצמו: הנה חברים שלי בכנסת מדברים עלי, מה הם יודעים על מה שקורה פה? אדוני היושב-ראש, אולי גם שם למעלה יש לו איזה צריף קטן שממנו הוא מסתכל על ישראל שאותה הוא כל כך אוהב, והוא שומר עלינו מלמעלה.

יהי זכרו ברוך.

♦ היו"ר ראובן ריבלין:

תודה רבה לשר מאיר שטרית. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת דני יתום, ואחריו - את חבר הכנסת והשר לשעבר מודי זנדברג, שחייב את שירותו במידה רבה לרפול, אשר הביאו לפוליטיקה ואשר אנחנו זכינו בו בזכותו של רפול. יסיים חבר הכנסת איתם.

♦ דני יתום (העבודה-מימד):

אדוני היושב-ראש, בני משפחת איתן היקרים, רפול, או בשמו המלא רפאל איתן, רמטכ"ל, שר, חייל, מפקד, לוחם אמיץ לב, איש אדמה וארץ-ישראל. רפול חי חיים מלאי עשייה והישגים, פעמים רבות במלחמות ישראל עמד מול סערות האש ותמרות העשן, ורק סערת הרוח והגלים הכריעה אותו ולקחה אותו בטרם עת.

הכרתי את רפול. ראיתי אותו בפעילות המבצעית. ראיתי אותו במלחמות ישראל. ראיתי אותו בקרבות הקשים. רפול היה אדם מיוחד. בין שהסכמת ובין שהתנגדת לדעותיו, לא יכולת להתעלם מנוכחותו. לא הסכמתי עם דרכו הפוליטית של רפול, אבל תמיד ידעתי, בהכירי את האיש, שרפול בחר בדרך שבה הוא האמין ופעל מתוך שיקולים על-פי ראות עיניו, שבמרכזם עמדה תמיד טובת המדינה ועמדה טובתו של עם ישראל.

רפול, כבר דובר על כך רבות, שימש דוגמה אישית לחיילים ולמפקדים בצה"ל. הוא שימש דוגמה אישית בכל התפקידים שהוא מילא מאז היה לוחם וסמל ועד אשר נשא את נס הרמטכ"ל.

רפול הוביל תמיד בראש החיילים. רפול היה מאלה שטבעו את האמירה, שהמפקדים תמיד מובילים בראש, בשעות הקשות ביותר, כאשר הכדורים שורקים, ליד, מעל לראש, מעל לגוף, וכל מה שאתה מחפש זה לשכב על הרצפה, להיצמד אל אמא אדמה. רפול היה זה שהוביל את האמירה, ובמעשיו גם את העשייה, הלכה למעשה: המפקדים הולכים תמיד בראש והם אלה שמובילים את חייליהם.

רפול נפצע כתוצאה מכך שהיה ראש וראשון למובילים פעמים רבות. הוא נפצע במלחמת השחרור בקרבות סן-סימון. הוא נפצע לאחר מכן בפעולות התגמול. הוא נפצע כאשר הוביל את חטיבת הצנחנים במלחמת ששת הימים. ההתנהגות האמיצה של רפול והתרומה העצומה שלו לביטחון המדינה, יירשמו באותיות ענקיות בתולדות הימים של מדינת ישראל.

בני הדור שלי ובני הדורות שבאו אחרי התחנכו לאהבת הארץ ואהבת העם, בין היתר על אותם סיפורים: על קרב הגבורה במנזר סן-סימון בירושלים, על פעולות התגמול של חטיבת הצנחנים שרפול גדל בה ושימש בה מ"פ, מג"ד ומפקד החטיבה, על ברכי הסיפורים של הקרבות שניהלה חטיבת הצנחנים תחת פיקודו במלחמת ששת הימים, כאשר היא הובילה את צה"ל בציר הצפוני עד תעלת סואץ, ועל הקרבות הנוראיים של אוגדתו של רפול במלחמת יום הכיפורים ברמת-הגולן.

באותם קרבות ברמת-הגולן עמדו רפול ולוחמיו כקיר מוצק וצוק איתן, ועצרו ממש בגופם - וזאת לא פרפראזה - את נחשולי הצבא הסורי, נחשולים שהתנפצו על אותם מעטים, שרק עוז רוחם ואומץ לבם היו אבני החומה שהצילה את מדינת ישראל.

רפול היה קשוב לצורכי החייל הבודד, גם לחסרי ההשכלה ובעלי קושי ההסתגלות לשירות הצבאי. אנשים רבים - ואנחנו שומעים את העדויות האלה חדשות לבקרים - חבים את יכולתם להשתלב בחברה הישראלית, לתרום לה ובכלל למצוא טעם לחייהם, לרפול, שיזם את פרויקט נערי רפול ועשה רבות למען הצלת אותן נפשות של אותם בחורים צעירים.

החיילים והמפקדים העריצו את רפול. הוא היה מפקד של חיילים. הוא דיבר עם כולם בגובה העיניים. תחושת האחריות שלו כלפי חייליו והיחסים שפיתח עם זוטרים היו חשובים לו הרבה יותר מאשר יחסיו עם הממונים עליו.

באופיו ובאישיותו גילם רפול את קשר המורשת העתיקה בין הלוחם לאיכר, בין עובד האדמה והאוחז במחרשה לבין האוחז בשלח וברובה. בחייו הפרטיים ידע רפול טרגדיות נוראות. ועדת-כהן, שחקרה את אירועי סברה ושתילה, הטיחה בו ביקורת קשה. כל אלה חרצו בפניו חריצים עמוקים, אבל רפול נשאר איתן, כשמו. גם בתפקידיו המיניסטריאליים ניסה לקדם בדרכו את היעדים של מדינת ישראל, לתפיסתו. וכאשר כשל בפוליטיקה, לא היסס אף לרגע להפשיל שרוולים, לחזור לנגרייה, שאותה כל כך אהב, ולסייע בבניית המזח בנמל אשדוד, שבו שימש ראש פרויקט לאומי מהמעלה הראשונה.

לרפול תרומה עצומה לביטחון מדינת ישראל ולבניית רוח הלחימה של צה"ל. גם יריביו המושבעים ביותר לא יוכלו לקחת זאת ממנו לעולמי עולמים. רפול ידע לרכוש את אמונם של אנשים בפשטות הליכותיו ובאופן הישיר, לעתים הבוטה של דרך התבטאותו. כדורי האויב לא הצליחו אף פעם להכריעו, אבל פגעו בגופו. רק הטבע האכזר והאיתן הכריע את רפאל איתן וגדע את עשייתו. יהי זכרו ברוך.

♦ היו"ר ראובן ריבלין:

תודה רבה לחבר הכנסת דני יתום. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת והשר לשעבר מודי זנדברג. בבקשה. אחריו - חבר הכנסת אפי איתם.

♦ אליעזר זנדברג (שינוי):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, משפחת איתן, עפרה, ידידים וחברים לדרך, היתה לי הזכות להיות לצדו של רפאל איתן - רפול, זיכרונו לברכה. הכרתי את רפאל איתן בתנועת צומת, שאותה ייסד והנהיג. תחילה, כתנועה רעיונית ולאחר מכן כתנועה מפלגתית, פוליטית. המשפט המאפיין ביותר של רפול ושל התקופה בצומת, אם אפשר לסכם יותר מעשור במשפט, היה: מדינת ישראל יכולה בלי צומת; צומת איננה יכולה בלי מדינת ישראל. כמה מורכב וכמה פשוט. כל התורה כולה במשפט אחד.

אצל רפול קדמה הממלכתיות לכול. מאז עמד על דעתו, תמיד תרם ותמיד נרתם לכל עניין לאומי, לכל עניין ציוני - כלוחם הפלמ"ח, כמפקד בצבא, כמפקד הצבא, כמנהיג פוליטי, ולאחרונה בהקמת נמל היובל, שם גם מצא את מותו בטרם עת. ממלכתיות וגאווה לאומית היו אבני יסוד באישיותו של רפול. אני למדתי ממנו את הבסיס לפוליטיקה אחרת, למנהיגות מאופקת, שקולה, כזו שבוחנת תמיד, אבל תמיד, את הציבורי והממלכתי לפני האישי, לפני הפרטי.

למדתי ממנו להקשיב לכל אדם, לא חשוב מוצאו, מעמדו, השכלתו או עיסוקו. בספורים עמו ובשעות הרבות שצברתי לצדו ראיתי כל פעם מחדש איך השיב לכל פונה, אפילו שהזמן דחק ואפילו שלא תמיד היה בדברים חדש. רפול היה עוזר, היה עומד ומביט למשוחח ישר בעיניים. כך תמיד היתה מתפתחת שיחה כאשר בן-השיח יודע שמקשיבים לו ומתעניינים בו בכנות אמיתית. דרכו של רפול היתה דרך הצניעות והדוגמה האישית. כשר, סירב לקבל את רכב השרד, ובתחילת כהונתו המשיך לנהוג ברכבו הפרטי בעצמו, עד שנענה להפצרות גורמי הביטחון לחדול מכך. אהבתו לארץ מצאה את ביטוייה גם בדאגה לניקיונה. זכורים לי הימים שבהם היינו עושים פעילות שטח, מסתובבים ומחלקים פליירים וסטיקרים וכל מה שעושים בפוליטיקה. כשרפול הצטרף, הוא היה צועד כמה צעדים מאחורינו, משגיח שאף נייר לא ימצא דרכו אל הרצפה. ואם בכל זאת ראה פיסת נייר מונחת שם, היה מתכופף, מתכופף ומרים.

רפול אהב את הארץ, רפול אהב את העם וזה השיב לו אהבה. השילוב המופלא של מיתוס, אגדה ואדם המדבר עמך בגובה העיניים כבש את עמך ישראל. בספורים בשווקים, במפגשים האישיים רפול עורר רגשות חמים, גם אם לא הסכמת לדעותיו. זה היה גם בזוטות. היתה לו היכולת המופלאה לנהל ויכוח עם בעלי דוכן שמן זית בשוק בדבר איכות הסחורה, ויכוח שתמיד היה מסתיים במזיגת השמן מן הבקבוק אל הפקק, שתייתו בבת-אחת תוך כדי הסבר על אודות נפלאות שמן הזית, שאותו נהג לשתות מדי בוקר, סגולה לבריאות.

רפול הגיע אל קצה הפירמידה הצבאית ונגע בקצה הפירמידה הפוליטית. הוא כיהן כסגן ראש ממשלה, פעמיים כשר החקלאות וכשר לאיכות הסביבה. הכוח לא סימא את עיניו, ובצעד נדיר, לא מקובל במחזורינו, עזב את כיסא השר בממשלת שמיר לטובת שמירה על העקרונות שבהם האמין. ציין היושב-ראש, שחלק משכרו כחבר הכנסת תרם ללב"י.

רפול ראה בחינוך יעד ראשון במעלה, ותמיד היה גאה בכך שפרק הפתיחה במצע תנועת צומת היה פרק החינוך. בעיניו, החוסן החברתי היה חשוב לא פחות מהחוסן הביטחוני. בחינוך הוא ראה מרכיב חשוב בהשגת החוסן הזה. לא אחת עצרו אותו אנשים ברחוב וביקשו להודות לו, לעתים בדמעה. היו אלה "נערי רפול", מן הפרויקט שהיה יקר לו מכול. קשה היה שלא להתרגש בראותך אב, אם או איש מבוגר מודים לו על שחילץ אותם או את בן-משפחתם מבערות ומהידרדרות ונתן להם הזדמנות וכלים להיות אזרחים מן השורה, אזרחים תורמים ומשתלבים בחברה.

גם קידום צעירים היה מסמליו של רפול. כאיש ציבור הוא היה מוקף תמיד בצעירים ממנו בשנים רבות. אני נמנה עם אלה שקיבלו ממנו את ההזדמנות.

רפול היה ולעולם יהיה בעיני מלח הארץ; איש שסיפור חייו הוא סיפור חייה של הציונות, תקומת העם במולדת, הקמת המדינה וביסוסה. הייתי שותף בצמא את סיפוריו על מאורעות וימים שבהם כפסע הפריד בין קיום לאובדן; אובדן אישי ולאומי. הוא לא

סיפר על תפקידו או תפקידיו במלחמות, במבצעים בפעולות השונות, אלא על אחרים. אבל ידעתי, כמו שכולם ידעו, כיצד ועד כמה מכריע היה חלקו.

בשנים האחרונות התרחק רפול מן הפוליטיקה. לפני כמה חודשים פגשתי אותו בכנס צפרות ודאיה. כאשר עליתי לשאת דברים ציינתי את שמו, את תארי, וקראתי לו מורי ורבי. הרגשתי נבון כאשר ניגש אלי מאוחר יותר, לחץ את ידי בחום והודה לי. בשבילי היה הדבר מובן מאליו.

ההכרה בכך שהוא איננו עמנו הופכת ברורה וכואבת. אני נזכר שדווקא הוא תמיד זכר והזכיר, שהכול בר-חלוף. זכור תמיד שבכל תפקיד ובכל מקום שאתה נמצא בו, חשוב שתישאר בן-אדם, כך היה אומר לי, ורפול, תמיד, תמיד נשאר בן-אדם; יותר נכון, נשאר רפול יחיד ומיוחד.

הוא חי בסערה, ובה סיים גם את ימיו. הוא השתתף בעיצוב דמותה של ישראל בתקופה הסוערת ביותר של עם ישראל ובתקומתו. מול הים, על מזח היובל, כשל כוחו לעמוד כנגד סערה של טבע.

אנחנו מכבדים היום את זכרו בכנסת ישראל, שבה כיהן 15 שנים, ומקווים כי ינוח בשלום על משכבו, באדמת המולדת, בעמק שלו. רפאל איתן, מנהיג, איכר ולוחם אמיץ לב, אתה תחסר למדינת ישראל שכה אהבת ותחסר גם לי מאוד.

♦ היו"ר ראובן ריבלין:

תודה רבה לחבר הכנסת מודי זנדברג. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת והשר לשעבר אפי איתם לשאת דברים לזכרו של רפאל איתן, חבר הכנסת, השר, הרמטכ"ל.

♦ אפי איתם (מפד"ל):

אדוני יושב-ראש הכנסת, חברי חברי הכנסת, משפחת איתן היקרה, לא הרבה פעמים יוצא לעמוד על הדוכן הזה ולהיפרד ממישהו שאוהבים באמת. אני אהבתי ואוהב את רפול באמת.

רפול עמד שם, בקצה שובר הגלים, ואם אדם יכול לבור לו את מקום ואת מועד מיתתו, אני בטוח שרפול היה בורר לו את המקום הזה ואת השעה הזאת שם, בקצה שובר הגלים, בעיצומה של סערה. אני חושב שזה כל כך מדויק לדרך החיים שלו להיות שם, במקום שאולי באותה שעה אף אחד במדינה לא היה מוכן ולא היה רוצה לעמוד. אני רואה אותו עומד שם על הרגליים הקצרות והמוצקות שלו, מתריס קדימה כלפי הים ובודק אם באבנים האלה של 40 הטונות יש מספיק כוח לעמוד במהלומות הגלים, במהלומות הסערה, ואם לא, הוא, רפול, יעמוד שם בקצה ויחזק אותן.

רפול לא נסחף אל הים, כי רפול לא נסחף אף פעם. רפול נאסף אל הים, ואני רואה את ריבונו של עולם בורא גל אחד שיש לו כתובת ויש לו שליחות, והוא עושה דרך ארוכה מן המרחבים הפתוחים, הכחולים, אל המפגש המיוחד הזה, אל הפגישה הזאת, שחפים מלווים אותו והקצף בראשו, והוא הולך ונפגש ואוסף את רפול אליו, כי רק גל כזה יכול היה לאיתנות של רפול. הסיום הקשה-הרך הזה של חייו הוא אולי בעצם התוך והחוץ של דמותו של רפול.

אני פגשתי את רפול בשעות שאולי עיצבו אותי, אולי במידה רבה עיצבו את גורלה של מדינת ישראל. הייתי אז מן החיילים המעטים, מן הקצינים הצעירים שספגו בגופם ממש את הים השעות הראשונות של מלחמת יום הכיפורים. אני זוכר, לאחר שהסתיים הקרב בנפח, כשהטנקים הסוריים על הגדרות ממש, ואני, יחד עם עוד כמה חיילים מגולני, עם הבזוקות הישנות עומדים ועוצרים.

נסעתי אחר כך לחפש את הגדוד שלי, ובציר הזה, הידוע, מנפח למסעדה, עמד החפ"ק של רפול, ליד תל-שיבן. לא היו לי מפות. באותו רגע חשבתי אולי שאין צה"ל, אין מדינה. ירדתי מן הכביש וניגשתי לזחל"ם. רפול ישב שם, על ראשו כובע אוסטרלי עם חור של קליע במרכזו, עם יד חבושה. עליתי לזחל"ם, ואני זוכר שהוא סימן לי על המפה את הכביש שבין נפח למסעדה ואמר לי: מפה לא זזים אחורה. הוא לא הכיר אותי, אני לא הכרתי אותו. הייתי סג"מ צעיר והוא היה תת-אלוף. אבל הוא ידע לסמן את קו האיתנות, את הקו שממנו לא זזים, שבו מסמנים או בו מסומן תוואי החיים של המדינה כולה.

זה היה רגע שנחרת בזיכרוני ואולי משמש לי כאיזה כיוון, צידה לדרך, גם בתפקידי הצבאיים שעברו וגם בחיי הציבוריים. יש קווים, יש אמיתות ששום דבר לא יכול להזיז אותם, שהם המרכז, הם היסוד האיתן של הכול, ואם הם נשברים, אם הם מתעקמים, נחלשים, הבניין כולו בסכנה.

הרגע הדרמטי הזה, כשהוא שולח אותנו לתל-מדדה להתחפר, היה כל כך מוזר בעיני. תל-מדדה, מרכז רמת-הגולן, להתחפר? עוד לפני שעזבתי את הזחל"ם והחיך המיוחד הזה, שהופך את החריצים שבצדי האף שלו לקמטים שמחים בצדי הפנים, הוא אמר לי: רוצה קצת חלבה? וישבנו, והוא עם האצבעות החבושות ביד אחת ועם האצבעות הקצרות אבל הנבונות של היד השנייה, דלה חלבה בכפית פלסטיק ונתן לי לאכול. זו היתה הפעם הראשונה מאז התחילה המלחמה שחזר בי האמון שיש פיקוד לצבא, שיש הנהגה למדינה, ואולי יש תקווה לעצור את הגל הזה של הטנקים והנגמ"שים והחיילים הסורים, ששטף את רמת-הגולן.

היתה ברפול מצד אחד נוקדנות משמעתית. אני זוכר כמו היום אותי ואת שמוליק ארד, זכרו לברכה, מפקד בה"ד-1, הולכים ערב לפני הביקור שלו בבה"ד-1 ואוספים תרמילים במטווחים של בה"ד-1. אמרתי לשמוליק: מה, גם אם נעבוד כל השבוע לא נאסוף את כל התרמילים. אז הוא אמר לי: אל תדאג, כשרפול יגיע הוא יצטרף אלינו. בסוף נאסוף את כולם.

היתה בו גם איזו חמימות, איזה הומור, איזו חיבה גדולה לבלתי צפוי. אני זוכר את אחד התחקירים של אחד המבצעים. רפול מתחקר בקפדנות, ובסוף הוא אומר לי: טוב, עכשיו נגמר המבצע, אתם בדרך החוצה ופתאום אתם שומעים קול של שרשרת. טוב,

אני אומר לו: אנחנו נערכים עם כלי הנ"ט, עוד רגע, אם הם יבואו אנחנו נירה בהם. הוא אומר לי: רגע, מה אתה כבר נערך? בסך הכול פרה ברחו מהרפת והשרשרת נגררת על הכביש. זה הקול של השרשרת. באמצע תחקיר מתוח, קפדני, היתה בו היכולת המיוחדת הזאת לחזור ולהיות איש של אנשים.

אני זוכר לילה אחד - אחרי שלא הייתי בבית כמה שבועות. הייתי סגן-אלוף, מג"ד בגולני, ורפול היה רמטכ"ל. הגעתי לתל-אביב, והתברר לי שהוא טס צפונה לרמת-דוד. גרתי אז ברמת-הגולן. שאלתי אם אפשר להצטרף, והוא אמר: בטח. חשבתי שיהיה טייס ויהיה מאבטח. נסענו לשדה-דב, רפול עלה על המטוס לבד, יחד אתי, התיישבתי לידו וטסנו בחושך. רמטכ"ל צה"ל לבדו טס, אני לידו והוא אומר לי: תשמע, אני כבר לא שומע טוב, אז אני אגביר את הרמקול החיצוני של הקשר ואתה תגיד לי מה אומרת הבקרה. כך היה. הוא אומר לי: מה הם אומרים? מה הם אומרים? אני אומר לו: הם קוראים לאדמירל, זה היה אות הקריאה של המטוס. אז הוא אומר לי: הם לא יודעים כמה באמת הייתי רוצה להיות אדמירל. אולי זה היה רמז לרומן של איש היבשה עם הכנפיים של האוויר עם מרחבי הים האין-סופיים.

רפול היה איש שתמיד יהיה הכתובת לדיבור בשבחיה של האיתנות. האיתנות היא חוזק, אבל אל-כוחניות. היא פשטות אבל לא פשטנות. היא עיקשות אבל לא עקשנות, היא חסכנות אבל לא קמצנות. יהיה זה נקודת יסוד, יהיה זה שורש, איזה גזע, שממנו צומח הכול. אולי דווקא עכשיו, בתקופות האלה, רמז על הדברים יושב-ראש הכנסת, כשסלעים נשברים, כשדברים נראים ממקום אחד כפי שאינם נראים ממקום אחר, דווקא רפול, שהיה פה, בבית הזה, וישב ליד שולחן הממשלה וישב בכנסת ואחז את שרביט הרמטכ"ל ואחז את הגה הטרקטור ואת הגאי המטוס ואת מסור הנגרים, דווקא הוא לימד אותנו שבסופו של דבר, צריך לראות אותו דבר מכל מקום.

נדמה לי, שהאיתנות הזאת היא אולי הצוואה שלו, והגל הזה שלקח אותו, אולי הגלעד לאיש נפלא, לחבר, ללוחם, לאזרח, לאיש חינוך שהיה ואינו עוד. תחסר לי, רפול, תחסר לנו, למדינה. יהי זכרך ברוך.

♦ היו"ר ראובן ריבלין:

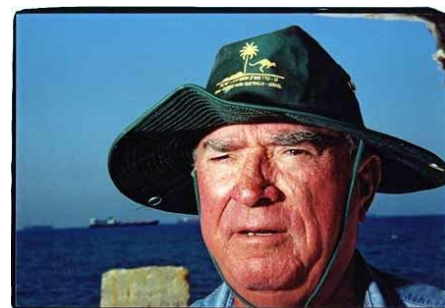
אני מאוד מודה לחבר הכנסת אפי איתם. רבותי חברי הכנסת, הכן והמוט שעליו מתנוסס דגל ישראל מאחורי, על במת יושב-ראש הכנסת ויושבי-ראש הישיבות של הכנסת, נעשה על-ידי רפול עצמו ולאחר שהוא חשב שלא ייתכן שלא יהיה דגל ישראל מעל במת הכנסת. המוט הזה הוא מעשה ידיו של רפול.

אני מבקש להודות למשפחתו. נזכור שחבל על דאבדין ולא משתכחין. רפול הוא ודאי אחד מהם ואולי מהטובים שבהם. אני מאוד מודה לחברי הכנסת, לרבותי חברי הממשלה. תם חלק זה של הישיבה שבה העלינו את זכרו של חבר הכנסת והשר לשעבר רפאל איתן.

רבותי חברי הכנסת, הפסקה של שתי דקות. לאחר מכן, נעבור ובקש מיושב-ראש ועדת הכנסת למסור הודעה. אלה שתי דקות שבהן אני לא עוזב את הדוכן.

על המזח בנמל אשדוד

פרויקט "נמל איתן"

□ החלטת הממשלה לקרוא לנמל על שם רפאל איתן ז"ל-קישור

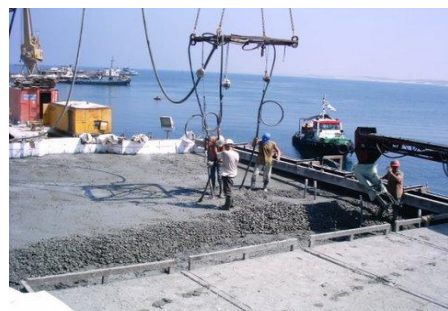

ב-2 אוגוסט 2005 נחנך "נמל איתן". פרויקט "איתן" בנמל אשדוד (לשעבר פרויקט היובל) הינו אחד מפרויקטי התשתית הגדולים במדינה, שהוקם ע"י חברת נמלי ישראל (ולפניה, רשות הנמלים) בעלות כוללת הנאמדת בכ- 3 מיליארד ש"ח, והוא מהווה קפיצת מדרגה בתשתיות הנמליות המניעות את סחר החוץ של ישראל. מסוף מכולות משוכלל, רציפים חדישים, שטחי עורף נרחבים, מערכות טכנולוגיות מתקדמות ומיטב הציוד התפעולי נועדו לתת מענה הולם לצמיחת הסחר הבינלאומי הימי, לשפר את השירות לעוסקים בסחר חוץ ולהציב את נמל אשדוד בשורה הראשונה של הנמלים באזור.

פרויקט תשתית מהגדולים במשק

פרויקט "נמל איתן", ע"ש רא"ל רפאל איתן ז"ל, הינו תוכנית ההרחבה של נמל אשדוד, שנועדה לענות על הגידול הצפוי בתנועת המטענים בעשור הקרוב עם התעצמות הסחר הגלובלי והמקומי, לאפשר קליטת אוניות גדולות ולהביא לשיפור מהותי בשירות ללקוחות הנמלים ולענף הספנות. הפרויקט הסתיים בדצמבר 2006 וכעת מקדמת ומבצעת חברת נמלי ישראל פרויקטים משלימים חיוניים - הקמת מתחם השער החדש והקמת מסוף רכבת מטענים בעורף רציפי "איתן".

זוכרים את רפאל איתן בנמל אשדוד
06/12/2009

חברת נמל אשדוד ערכה טקס אזכרה לרא"ל (במיל") רפאל (רפול) איתן ז"ל בשיתוף חבריו. זה נערך על-יד הגלעד שהוקם לזכרו בסמוך לשובר הגלים בנמל
חברת נמל אשדוד ערכה טקס אזכרה לציון חמש שנים לפטירתו של רא"ל (במיל") רפאל (רפול) איתן ז"ל, שמצא את מותו ביום ה-23 בנובמבר 2004, לאחר שנפל משובר הגלים בנמל אשדוד בעיצומה של סערה שהתחוללה בנמל.

רפול, שנולד בשנת 1929 בתל עדשים, כיהן במהלך חייו במגוון תפקידים ציבוריים, ביניהם: רמטכ"ל צה"ל, שר החקלאות, השר להגנת הסביבה וסגן ראש הממשלה בממשלתו של בנימין נתניהו שנבחרה במהלך בחירות 1996. באוגוסט 2005 חנכה חברת נמל אשדוד את "נמל איתן", על שמו של רפול ז"ל, שהיה אחראי על הקמת שובר הגלים בנמל היוכל. על שובר הגלים הקימו עמיתיו לעבודה של רפול גלעד לזכרו, שם גם התקיימה השבוע אזכרה במלאות חמש שנים לפטירתו בעזרתו האדיבה של דוד ועקנין מלשכת הדוברות, בה נכחו חבריו.

תקציר הספר בונים פה נמל
- מכתבים מסבא נודניק

[1] לאחר מותו של רפול נקרא "נמל איתן".

[2] עיתון "תל אביב", 13.9.2002

[3] "בונים פה נמל - מכתבים מסבא נודניק", הוצאת תמוז, 2004

טייס צנחן ודואה

הטייס

פורסם בבטאון חיל האויר 12/2004 גליון 160

רב-אלוף רפאל איתן, 1929 - 2004

הקריירה הצבאית הארוכה של רפאל איתן ז"ל נקשרה קשר חזק לחיל-האוויר. רפול, שהיה ידוע בחיבתו לטיסה ותעופה, גדל במושב תל-עדשים, בקרבת בסיס חיל-האוויר ברמת דוד וסיים את שירותו הצבאי כטייס לכל דבר.

כאשר היה רפול מפקד פלוגה בגדוד 890 של הצנחנים יצא לקורס-טיס על מטוסים קלים בחיל-האוויר. באותה תקופה נעשה ניסיון לשלוח קצינים בכירים בצה"ל ללימודי טיסה על מטוסים קלים, ורפול השתתף בקורס במקום קצין אחר שוויתר על מקומו. לאחר שהוסמך לטיסה החל לצבור שעות טיסה בביצוע טיסות דואר בין בסיס תל-נוף לרמלה.

כאשר היה רמטכ"ל, בין השנים 1978-1983, נהג להצטרף לטיסות אימונים וטיסות מבצעיות של חיל-האוויר. כאשר התאמנו טייסי חיל-האוויר לתקיפת הכור בעיראק הצטרף אליהם רפול לאימון כשהוא יושב בתא האחורי של אחד ממטוסי ה-F-16.

באותה תקופה שכל את בנו יורם ז"ל, טייס חיל-האוויר, שנהרג בתאונת אימונים. במלחמת לבנון הצטרף רפול לגיחות מבצעיות במטוסי קרב, חלקן עם מפקד חיל-האוויר דאז, האלוף (מיל) דוד עברי. כאשר סיים את תפקידו כרמטכ"ל, ביקש לשרת במילואים כטייס בטייסת "התובלה הקלה". בטקס קצר בלשכתו הוענקו לו כנפי-טיס והוא קיבל מינוי של טייס במילואים, על תקן רס"ן. במשך שלוש שנים שירת כטייס במילואים, עד שהפסיק לטוס בשנת 1986. רפול היה ידוע גם כחובב דאייה ועסק בספורט זה שנים רבות. במהלך השנים הטיס מטוסי סטירמן, צסנה, פיפר, דרור ועגור.

עדותם של שני טייסים על אופיו של רפול כטייס מן המניין

בנו יורם בטייסת

רפול ויורם בנו. שני טייסים גאים 1980

◆ יצא לי לטוס איתו, הוא לחלוטין לא ניצל את מעמדו כדי להשיג כנפיים ולהתפאר בהם. הוא התחלק בעול יפה מאוד, אני בטוח שגם הנהנה מזה. הוא היה מאוד רציני וחברי והתנהג בעממיות מופגניות יחד עם רצינות מקצועית מרשימה. אלה היו טיסות מיגעות, חלקן משעממות בנתיב קבוע (ובגובה נמוך) וחלקן מעניינות עם משימות ושילוח לחיפוש וזיהוי. במפגשים האלה (לפני הטיסה, בטיסה ואחריה) רפול היה דוגמא לאחד שדווקא לא "מחזיק מעצמו" וכאחד שצריך לתת את חלקו במשימות הטייסת כמו כל טייס מילואים שם. ישבנו גם יחד במועדון הטייסת וזללנו לחם לבן פרוס עם ריבה, כמו שעושים מילואימניקים. בחביבות הוא גם כתב לי הקדשה על הספר שלו שהבאתי למילואים.

◆ טסתי איתו במהלך שרותי המילואים שלי השתתפתי בסיוורים מעל לים במטוס עגור ויצא לי לטוס עם רפול יותר מפעם אחת. כל טיסה בסביבות שעתיים, 4 אנשים היושבים במטוס כמו ברנו 4, צפוף ועמוס בציד. רפול עשה מילואים כטייס רגיל בטייסת (אם כי אני חושב שבתדירות נמוכה יותר). זו היתה חוויה, הוא היה קפדן ורציני ביותר בכל הנוגע לעיניני תפעול המטוס ונהלים שונים; לפני טיסה, במהלכה ולאחר נחיתה. בביצוע המשימה הוא הרשה לעצמו החלטות מקומיות וגם "עיגל פינות" פה ושם אבל, לצד המחמיר של העניין (גבולות גיזרה למשל). מעל לכל הוא היה חביב ביותר (למרות שנראה זעוף פנים ורציני) וניהל איתי ובן זוגי לתפקיד שיחות שונות ושיתף את טייס המשנה (בדרך כלל איש קבע, סגן-סרן) בכל פעולת הטסה בצורה פתוחה וחברית על אף דרגותיו והמעמד שלו כרמטכ"ל לשעבר.

◆ הדרגות של רפול על הכותפות בסרבל היו של רב אלוף. ואם לא כתבתי מספיק ברור אז: רפול הטיס באופן בטוח ושולט ונסך בטחון מלא בכל מה שעשה בעת הטיסה כולל צלילות לאוניית ביון רוסית, סירות דייג וכל שייט אחרים. רפול היה נעים הליכות וחברי איתנו, זוג מילואימניקים מחיל הים שבעבורנו בוצעה המשימה. רפול נראה זועף אבל נתגלה אדם לעניין, פתוח, צנוע ועממי. האמת שהוא הצליח לרכך אותנו כיוון שאנו נתנו לו כבוד והוא ביקש שלא להביך אותו. כל משימה ארכה כשעתיים, כלומר היה לנו הרבה זמן לדבר והוא היה לא שתקן כמו שהוא נראה. טסתי גם עם רא"ל מיל ברלב. אני מודה שהוא שלא כמו רפול הטיס באופן הססני ולא הראה בטחון רב במה שהוא עושה כטייס, ונסמך מאוד על הטייס השני. סגנון אחר לחלוטין מרפול. ברלב גם היה מנותק מאיתנו ובסה"כ די מסוגר. עשיתי שם מילואים יותר מ 14 שנה

בשנת 1965 הטיס רפול דאון מרמת דוד במשך שבע שעות וחצי ללא הפסקה ונחת בשדה התעופה באילת. טיסה זו קבעה שיא ישראלי בדאיה למרחק רצוף בדאון. שיא זה לא נשבר במשך למעלה מעשרים שנה

שלוש פעמים ניסה רפול להגיע עם דאון מרמת דוד לאילת ובסוף זה הצליח
(מתוך "מצנח רביעי נפתח")

נסיון שני

היה שבת בבוקר, ושום נפש חיה לא נראתה בחוץ. נכנסתי לאחד הבתים, הערתי את אחד המושבניקים, סיפרתי לו שהדאון שלי עומד בתוך טרסת אבנים, וצריך לחלץ אותו משם. הבחור היה די מבולבל מההשכמה המוקדמת, ולא כל-כך הבין את פרטי הסיפור, אבל בכל זאת הסכים לעזור, ונסענו לשם שטרקטור שלו. כשהגענו למקום אמר לי המושבניק: "ואתה רוצה לספר לי שנחתת ככה, על פיסת קרקע שרוחבה עשרים מטרים ואורכה חמישים? אתה משוגע," קבע.

נסיון שלישי

את הניסיון השלישי ערכתי בחול המועד סוכות 1965. מטוס העלה אותי לגובה אלפיים רגל, ואז שיחררתי את כבל הגרירה שחיבר את הדאון למטוס, ופניתי לכיוון דרום-מערב, כדי לחצות את הרי אפרים. הניסיון עלה בידי ואני המשכתי דרומה, לאורך שיפולי הרי שומרון, תל-נוף, חבל לכיש ובאר-שבע. אז התחילו תנאי מזג אוויר חזקים. באזור שדה-בוקר עליתי לגובה של שמונת-אלפים רגל. חלפתי על פני מצפה-רמון, מכתש-רמון והמישר. במישר איבדתי גובה, ולכן תכננתי לנחות על הכביש הישר. פניתי מזרחה, צפונה ושוב דרומה, כדי לנחות על הכביש, ובעוד אני מניח את ידי על ידית מעצורי האוויר, חטפתי מכה עצומה באחורי, כלומר נכנסתי לזרם עולה חזק. הטייתי את הדאון לסיבוב חד בתוך עמוד האוויר ומהר מאוד טיפסתי מגובה של אלף רגל לתשעת-אלפים רגל. אז הרשיתי לעצמי להתרווח בתא, ופניתי לכיוון גרופית, והגעתי לשם די מהר, ועוד עמדו לרשותי ששת-אלפים רגל גובה. מגרופית טסתי דרומה לאילת, לאורך קו המצוקים המקביל לערבה, ושם גיליתי זרמי אוויר עולים, קבועים (תרמיקה דינמית), שגרמו לרוח "לטפס" על המצוקים. היות שכיוון הרוח היה מצפון-מזרח לדרום-מערב, רכבתי על רוח זו עד אילת, בלי להפסיד טיפת גובה. מעל אילת ביצעתי כמה סיבובים, והתחלתי בתהליך נחיתה בנמל-התעופה של אילת. היה יום שבת אחר הצהריים, וכולם היו בים. נחתתי על המסלול, מול הרוח הצפונית שהביאה אותי למחוז חפצי, והדאון עצר מול בית הנתיבות. פתחתי את חופת הדאון, והגחתי סוף סוף החוצה לאחר שבע שעות טיסה וחצי.

מספר רפול על נסיעת המשלחת לרוסיה לאליפות העולם

בצניחה

בגלל הפציעה שלי במבצע "כנרת", בדצמבר 1955, הפסקתי להשתתף בפעילות מבצעית. באותה עת החלו ההכנות למשלוח נבחרת לאליפות העולם בצניחה חופשית, שהתקיימה במוסקבה ביולי 1956. התמניתי למאמן כדי שאוכל לנסוע לרוסיה. ליוויתי את הנבחרת ועזרתי ככל יכולתי. יצאנו למוסקבה ושהינו שם שלושה שבועות. אומנם הגענו למקום האחד-עשר, האחרון, אך הביקור במוסקבה השאיר חוויות נעימות. ראינו מהו משטר רודני ואת פחדו של "האיש הקטן" ברחוב. כאשר נשמעה שריקת משרוקית, כולם עצרו והסתכלו בחשש.

הורי היו ילידי רוסיה, ואני יודע קרוא וכתוב ברוסית. יהודים רבים ביקשו את קירבתנו במוסקבה. הם באו לבית-הכנסת וביקשו מאיתנו כל דבר שיכול לשמש מזכרת מישראל. שגריר ישראל במוסקבה באותו הזמן היה [1] יוסף אבידר-רוכל, וקדמה לו בתפקיד גולדה מאיר. כאשר יצאנו מהמלון במוסקבה, בדרכנו לארץ, ניגש אלי ילד, הושיט לי תמונה שלו וביקש שאקח אותו במזוודה לארץ (לאחר זמן, בהיותי כבר בארץ, טלפן אלי חבר קיבוץ מעוז-חיים ואמר לי שאחיו היה זה שביקש ממני לקחתו במזוודה לארץ ושבינתיים כבר עלה לישראל). בדרכנו לארץ עברנו דרך ורשה וראינו את הריסות הגטו. אחר כך ביקרנו בפריז והוזמנו על-ידי הצרפתים לבקר בבסיס הצנחנים שלהם, ואחר כך חזרנו הביתה.

מתוך ספרו "מצנח רביעי נפתח"

[1] יוסף אבידר-רוכל (1906-1995) - הגיע לתפקיד סגן הרמטכ"ל ב"הגנה". בצה"ל היה ראש אג"א, אלוף פיקוד צפון, אלוף פיקוד מרכז וראש אג"ם. בשנים 1955-1958 היה שגריר בברית-המועצות.

החייל

כשהערבים יניחו את נשקם - לא תהיה עוד מלחמה, כשישראל תניח את נשקה -לא תהיה עוד ישראל "

נאמר על ידי: רפול

- ☐ מלחמת השחרור
- ☐ בצנחנים
- ☐ מלחמת קדש - צניחה במיתלה
- ☐ מלחמת ששת-הימים
- ☐ מבצע "תשורה" ומלחמת לבנון
- ☐ מרדפים - בעמק הירדן
- ☐ מלחמת יום-כיפור
- ☐ אלוף פיקוד צפון
- ☐ הרמטכ"ל ה-11
- ☐ הלוחם עיטור העוז

מלחמת השחרור

הלוחם

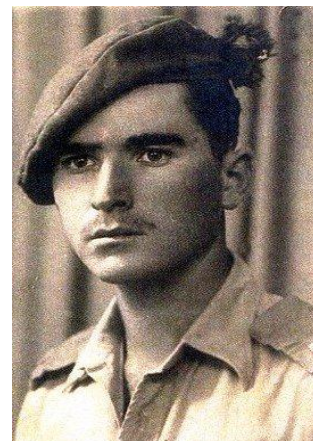
קרב סן-סימון

שכונת קטמון נוסדה בידי ערבים בעלי-נכסים בראשית המאה בדרום ירושלים. עיקר בנייתה בתקופת המנדט, בשנים 1925-1947. בשכונה היו מבני-פאר, מוסדות-ציבור וקונסוליות.

בראשית מלחמת העצמאות נמצאה השכונה בקו-החזית, ואנשי כנופיות פעלו בה ומתוכה, הטרידו את שכונת מקור-חיים בדרום ואת שכונת קריית-שמואל בצפון.

ב-5.1.48 פוצצה חוליה של אנשי הגנה את מיפקדת הכנופיות, ששכנה במלון סמירמיס.

במבצע 'יבוס' נקבע האזור הדרומי של העיר כאזור המשימות של הגדוד הרביעי, בו שרת רפאל איתן. קטמון שכנה על תוואי גבוה והיוותה עמדת-מפתח בשליטה על דרום העיר. כיבושה היה חיוני לשם הבטחת הקשר עם השכונות היהודיות בדרום העיר, שהותקפו מתוך קטמון והיו מנותקות מחלקי העיר היהודיים.

סגן רפאל איתן בראשית דרכו המחודשת בצה"ל 1951

לאחר קרב נבי-סמואל נותרו בגדוד הרביעי שתי פלוגות לא מלאות ועליהן הוטל לכבוש את השכונה, בסיוע שתי מרגמות "3" ומשוריין נושא תותח של 2 ליטראות. נקבע כי ההתקפה תבוא ממערב, כדי להתרחק מאזור-הביטחון הבריטי.

הערבים היו ערוכים במינזר סן-סימון, בקבוצת הבתים שמסביבו ובשורת הבתים והטראסות שלאורך הרכס. כיבוש השטח הזה היה מביא לנפילת השכונה כולה.

כיבוש השטח התבצע, אולם הבעיה העיקרית היתה ההגנה עליו, אל מול נסיונותיהם הבלתי פוסקים של הערבים לשוב ולכבוש אותו, תוך תקיפות חוזרות ונשנות. באחת מתקיפות הנגד, נפגע רפול מכדור של צלף ערבי. רפול, ביחד עם דדון[1], לא נכנעו, והמשיכו לירות דרך חלונות המנזר, כשרפול נתמך ע"י פצועים אחרים בעמדת ירי מאולתרת.

הקרב היה עקוב מדם. רבים נהרגו, ואלה שהיו מסוגלים ללכת ולא נפצעו, עסקו בחרוף נפש בהגנה על הפצועים, ואף עלתה הצעה לפוצץ את המקום עם הפצועים שבו, כדי שלא יפלו בשבי... לבסוף החלו הערבים לנוס. כח נוסף של הפלמ"ח הגיע לתגבור, והניצחון הושג.

פעולת כונתילה[2]

לאחר פגיעות חוזרות ובלתי פוסקות של המצרים באזור המפורז של ניצנה, ולאחר חטיפת שני שוטרים ישראלים, הוחלט בצה"ל להגיב בפעולה נחרצת שעיקרה פשיטה על משטרת העיירה "כונתילה" שבסיני, וכיבוש שלשת המבנים במתחם המשטרה.

הפעולה בוצעה ע"י כוח של כ-200 חיילים מגדוד הצנחנים בלילה שבין 27-28 באוקטובר 1955. שניים ממפקדיו העיקריים של הכח, רפול ומאיר הר-ציון, הסתערו בראש אנשיהם לעבר עמדת המקלעים המצרית, מול כדורים שורקים, וחסלו אותה. פרט לשלל הרב שנלקח, נתפסו בידי הכח 29 שבויים מצרים. על פעולה זו קיבל רפול את צל"ש הרמטכ"ל (שהומר ב"עיטור העוז" ב-1970).

[1] דוד אלעזר, לימים הרמטכ"ל

[2] תמונות מהפשיטה ומהתדריך שלפניה נמצאות בארכיון צה"ל, ועותקיהן נמסרו ע"ג CD ליוסי יסעור.

מדינת ישראל בת 60 - קישור לאתר הכללי

[רפול באתר הפלמח](#)

[מחלקת משמרות באתר הפלמ"ח](#)

http://www.palmach.org.il/show_item.asp?levelId=39823&it&itemId=8598
wordName&wordId=8191&emType=0

רפול בפל"ז, מח' משמרות בפלמ"ח - 1948

מימין: אריה, גיורא רייכמן, סימון, דב ורפול איתן

בצנחנים

"באדיבות אתר הצנחנים בעשור הראשון - <http://www.202.org.il>"

באתר הצנחנים מידע רב על הדמויות והפעילויות של הצנחנים בצהל לדורותיו. מומלץ לבקר ולהתרשם

רפול ויורם בנו בצניחה משותפת בטרם הגיוס לצבא

מהמותר, נרשם לי דוח והוזמנתי לבית-הדין לעבירות תנועה ביפו. הייתי ז, ולכן התייצבתי למשפט מצוחצח ומגוהץ, כפי שהיה מקובל אז בצנחנים.

אוויר, שהראה סימני מבוכה, כי עבירת התנועה לא הייתה חמורה, ואני יאן של פעולות התגמול. השופט אמר לי כך: "אני רואה שגם אתה טייס, חיבור, חיסור, כפל וחילוק, והתוצאה שתקבל תהיה גובה הקנס תי.

וב של המאוורר? הסתכלתי לעבר התקרה ורשמתי 900 סל"ד (סיבובים ולקת לתאריך, כפול המרחק מתל-אביב לחיפה, פחות המרחק מחיפה שופט קבע: "מספיק. עכשיו תסכם את כל הנתונים." סיכמתי ואמרתי אתה חייב לי שתי לירות."

זול החישובים יהיה חיובי, אני משלם, ואם יהיה שלילי - הוא משלם. ל שתי לירות."

לאחר צניחה בחולות ראשון עם החיילים

מסדר של חטיבה 35 לסיום מלחמת ששת הימים 1967. רפול לציידו של הרמטכ"ל יצחק רבין הלוחץ את ידו של מפקד הגדוד המצטיין סגן אלוף צבי בר (ברזני) מג"ד 202

רפול בתדריך לפני פעולת "ליל הבארות" בקלקיליה ב-1965. תגמול לפני מלחמת ששת הימים

מלחמת קדש - צניחה במיתלה

המערכה במיתלה: הצניחה והקרב

A full-body photograph of a soldier in desert camouflage gear, including a helmet and binoculars, standing against a white background. The soldier is wearing a tan helmet, a matching camouflage jacket with a high collar, and cargo pants. He is holding binoculars in front of his chest. The image is part of a catalog, as indicated by the 'MAGN' logo at the bottom.

**רפול במבצע קדש
1956**

משמעת, כוח רצון וכוח סבל ואנחנו מבצעים את זה בלי בעיות. יש שאלות?"

מסדר יציאה שני נערך בשעה 13:30 על המסלול ליד מטוסי הדקוטה. בשעה 14:00 הגיעו למסלול כל הטייסים, טייסי המשנה, הנוטים והאלחוטאים. ב- 14:30 עליה למטוסים. הנעת המנועים בדיוק בשעה 15:00.

כאשר התקרבו המטוסים אל היעד, עלתה כל רביעית מטוסים לגובה הצנחה (1200 רגל) והסתדרה בשורה עורפית מדורגת. הנווט הראשי אייל אחיקר היה במטוס מס. 1 עם מפקד הטייסת עודד אבישר וטייסת המשנה

יעל רום (פינקלשטיין). באותו זמן, התיישב אחיקר ליד החלון והוא מספר: "ראיתי היטב את הוואדי שעבר במקביל לכביש. טסתי עד שראיתי את הצטלבות הכבישים. זיהיתי שטח מישורי שעליו נתתי אור ירוק. מיד הדהדה קריאתה של יעל רום במכשיר הקשר, "ירוק, ירוק, ירוק". חופות המצנח הראשונות החלו להפתח מאחורינו". מכל רביעיית מטוסים צנחו כ- 100 לוחמים בדבוקה אחת. ראשונים צנחו הקצינים והמפקדים ולכן הם היו אחרונים להגיע אל שטח הכינוס. בשעה 16:59 הסתיימה הצנחת 395 לוחמים אשר התארגנו בתוך זמן קצר למסע משטח הכינוס לגבעות המזלג - מרחק של כ- 7 ק"מ.

הרמטכ"ל אסר על הגדוד להיכנס למעבר אל-חיטאן, והורה שתנועה מערבה תתאפשר רק באישורו של מוצב הפיקוד העליון, לאחר שהחטיבה כולה תגיע לאזור. בלילה שבין 30 באוקטובר ו-31 באוקטובר חברו יתר גדודי הצנחנים, שגנו באמצעות שריון וזחל"מים, במסע של כ-200 ק"מ בשטח מצרים, אל גדוד הצנחנים המוצנח.

מח"ט הצנחנים, שרון, לא היה מרוצה מכך שחטיבתו נמצאת במערב סיני, ואינה שותפה למאמץ הלחימה של הכוחות האחרים במבצע קדש. עוד קודם לחבירתו עם הגדוד המוצנח, ושוב לאחר החבירה, הודיע על כוונתו להיכנס למעבר (כפי שסוכם לפני היציאה למלחמה). סא"ל ישעיהו גביש, רמ"ח מבצעים באג"ם, הורה לשרון שלא לזוז, ולהתבסס בקרבת המעבר (חטיבת הצנחנים הייתה נתונה לפיקודו של אג"ם, ולא לפיקודו של פיקוד הדרום).

בעקבות תקיפה של חיל האוויר המצרי על הצנחנים במצבת פרקר, סבר שרון שראוי שיחלץ את אנשיו מערבה, לתוך המעברים. דיין, לעומת זאת, הודיע לשרון שאם אינו יכול להחזיק מעמד, עליו לסגת מזרחה לנח"ל. אל הצנחנים נורתה אש מצרית מכיוון המעברים, וכן ניתן לה מידע מודיעיני על כוחות מצרים הנמצאים שם, אך לשרון לא הייתה ידיעה ברורה על גודל הכוח המצרי ועל היערכותו. הכוח המצרי הגיע אל המעברים מאזור התעלה בשעות הבוקר של 30 באוקטובר, והתבצר בהם. כלי הרכב שלהם, שהיו ריקים, הושמדו על-ידי חיל האוויר.

ב-31 באוקטובר, בשעות הבוקר המאוחרות, הגיע ראש מטה פיקוד הדרום, סא"ל רחבעם זאבי, לביקור אצל שרון במצבת פרקר. זאבי העיד שחזר על דברי הרמטכ"ל שלא לנוע מערבה. שרון ביקש להוציא פטרול סיור, וזאבי אישר לו זאת. הסיור שהוציא שרון היה הרבה מעבר למשמעות של מושג זה - וכלל כוח בסדר גודל של גדוד, בפיקודו של מג"ד 88 רס"ן מרדכי גור. בטור היו גם הסמח"ט, סא"ל יצחק חופי, וסא"ל אהרון דויד. בשעה 12:50 נכנס הסיור למעבר אל-חיטאן, ונתקל באש מצרית משני עבריו. בשעה 15:00 שלח אהרון דויד את טוראי יהודה קן דרור, שהתנדב למשימה, לנהוג בג'יפ אל תוך המעבר,

בפעולה שהסיכויים לצאת ממנה חי היו קלושים ביותר, בכדי למשוך אליו את אש הלוחמים המצרים שהסתתרו במעבר. קן דרור נסע לאורך 500 מטרים, ובמהלך נסיעתו נורתה עליו אש עזה, מרובים, מקלעים, בזוקות ורנ"טים. בכך סייע לחשוף את מקורות הירי המצריים, מנע מהם לתקוף את חיילי יחידתו, ואיפשר לחבריו לנצח בקרב העקוב מדם. במהלך נסיעתו ספג קן דרור פגיעות רבות מאש המצרים, ונפצע באורח אנוש. חבריו ליחידה חשבו שנהרג, אך לאחר שעות אחדות הצליח לזחול אליהם. כעבור חודשיים, ב-3 בינואר 1957, מת מפצעיו.

בשעה 16:00 הפציצו מטוסי מטאור מצריים את סוללת המרגמות הכבדות של הצנחנים וגרמו לנפגעים. במהלך השעות שלאחר מכן גברו לוחמי הצנחנים על הכוחות המצריים.

הודעתו של שרון למוצב הפיקוד העליון על הסיור וגודלו הפתיעו את מקבלי ההודעה, משום שהיה זה בניגוד להוראותיו של מוצב הפיקוד העליון. שעות אחדות לאחר יציאת הסיור לדרך, ביקש שרון שני מטוסי דקוטה לפינוי נפגעים רבים, והודיע שהסיור יצא באישורו של ראש המטה של הפיקוד.

בצהרי 1 בנובמבר הודיע שרון למוצב הפיקוד העליון כי כבש את המעברים וכי גדוד 890 בפיקודו של רפול מחזיק בהם, אך לאחר מכן החזיר את כל כוחותיו לאזור מצבת פרקר, והמעברים נותרו ריקים. בשעות הצהריים נחתו באזור מצבת פרקר 8 מטוסי דקוטה ומטוס נורד, ופינוי לתל נוף כ-120 פצועים ו-38 הרוגים. בהמשך אותו יום הועברו חלק מהצנחנים למשימות באזורים אחרים, ושרון נותר במצבת פרקר עם גדוד 890 בלבד.

רפול - מג"ד 890 על זחל"מ הפיקוד בדרכו מהמיתלה לראס-סודר במלחמת סיני 1956.

ב-4 בנובמבר השלימה חטיבה 4 את החלפתה של חטיבת הצנחנים באזור המיתלה.

מלחמת ששת הימים

לאחר שסיים את התקופה הקצובה לתפקידו כמפקד חטיבת הצנחנים, שוחח רפול עם הרמטכ"ל רבין וביקש ממנו להישאר שנה נוספת בתפקיד, לאור הישגיה הטובים של החטיבה בפיקודו והערכתו כי צפויה מלחמה בתוך זמן קצר.

רבין, שהעריך את רפול כלוחם וכמפקד עוד מהיכרותם בפלמ"ח, (רבין היה מפקד חטיבת "הראל" בשורותיה לחם רפול) הסכים לבקשתו של רפול. רפול לא טעה - כחצי שנה אח"כ פרצה מלחמת ששת הימים.

**בזחלים הפיקוד
במלחמת ששת
הימים
בסיני 1967**

החטיבה בפיקודו של רפול פעלה בחזית הדרום וכבשה את רצועת עזה, שטחים באזור רפיח המצרית וצפון סיני, לאורך החוף ובהתקדמות אל עבר התעלה.

באחד הקרבות, נפצע רפול בראשו במהלך התקדמות לעבר העיירה המצרית קנטרה. על תחושתו ברגע הפציעה מספר רפול: "המשכנו להתקדם על הכביש לעבר קנטרה, וראינו שורת חיילים מצריים בעמדות בניצב לכביש. הדבר הבא שאני זוכר מאותן דקות שירד לי מסך בצבע חום לפני העיניים. הספקתי להיאחז בדופן של הזחל"מ ולא התמוטטתי מיד על הקרקע. אחר כך כששחזרתי את אותן שניות חשבתני, שאילו מתי, הייתי רואה מסך שחור מול העיניים. החבר, הורידו אותי מהזחל"מ. אמרתי רק מילה אחת" "ישראל."

במלחמת ששת הימים 1967

החברה הבינו שכוונתי היא ישראל גרנית, הקצין הבכיר אחרי, יקבל לידי את הפיקוד... המלחמה הסתיימה עבורי כשחייל מצרי פגע בכובע המצחייה שלי... לאחר שנפצעתי חיילים שלי התווכחו אם הייתי בהכרה בעת הפיגוע או שמא התעלפתי בחולות בלזזה. מה זה חשוב? אני זוכר כל פרט מרגע הפגיעה ועד ההערות העוקצניות של האחריות בביה"ח סורוקה..."

עם ישראל טל מפקד האוגדה 1967

לאחר שהחלים מהפציעה, שב רפול לתפקידו כמפקד החטיבה.

לחמת ששת-הימים

מבצע "תשורה" ומלחמת לבנון

מבצע "תשורה"

מבצע "תשורה" הוא מבצע צבאי של צה"ל שהתקיים ב-28 בדצמבר 1968 ובו פשטו כוחות סיירת מטכ"ל וצנחנים, בפיקודו של רפול על שדה התעופה הבינלאומי ביירות, והשמידו 14 מטוסי נוסעים של חברות תעופה ערביות. ב-22 ביולי 1968 נחטף מטוס אל על בדרכו מרומא לישראל והוכרח לנחות באלג'יר. כארבעה חודשים מאוחר יותר, ב-26 בדצמבר חדרו טרוריסטים לנמל התעופה באתונה, ירו וזרקו רימוני יד לעבר מטוס אל על, וכתוצאה מכך נהרג אזרח ישראלי, דיילת נפצעה ולמטוס נגרם נזק. בתגובה על שתי פעולות אלו, החליט ראש הממשלה לוי אשכול על פעולה צבאית - מבצע תשורה.

המבצע הוטל על כוח משותף של סיירת מטכ"ל וצנחנים, בפיקודו של אל"מ רפאל איתן, קצין צנחנים ראשי. הכוחות הגיעו לביירות באמצעות מסוקים, נחתו בשדה התעופה והשמידו 14 מטוסי סילון אזרחיים ערביים שהיו בבעלות שלוש חברות לבנוניות. במקביל פוזרו נזל מחליק ודוקרנים על הכביש המוביל לנמל התעופה, במטרה למנוע הגעתה של תגבורת. הכוחות הניחו מספר מטענים על המטוסים, שניים על הכנפיים (בהן מאוחסן הדלק) כדי שהמטוס ישרף עד הסוף. בסה"כ הונחו מטענים על 15 מטוסים, אחד מהם לא התפוצץ, למזלם של המתחבאים בו. אותו מטוס היה מטוס ישן והיה בתוך האנגר תיקונים בעת המבצע, על המטוס עצמו התחבאו מספר עובדים של שדה התעופה.

רפול תוקף עם הצנחנים בביירות על בגדי א"

מספר רפול

"במטכ"ל קיבלתי פקודה: לבצע פשיטה על נמל-תעופה ביירות במוצאי שבת, 28 בדצמבר, ולפוצץ כל מטוס השייך לחברת תעופה ערבית[1]. קבענו את הכוחות שישתתפו בפשיטה והכנו את תוכנית הפעולה.

הפשיטה על מקום מכובד, נמל-תעופה ששימש לנחיתת מטוסים מכל העולם, חייבה לדעתי הופעה מתאימה לצנחנים: מדי א', נעליים מצוחצחות וכומתות על הראשים, נראינו חדורי גאווה וכבוד, מלאכי חבלה סוג א'."

[1] פיצוץ מטוסים בביירות (מבצע "תשורה") - ב-28 בדצמבר 1968, בעקבות התקפת רימונים על מטוס אל-על בנמל-התעופה באתונה ב-26 בדצמבר, יצאו כוח קומנדו של הצנחנים וסיירת מטכ"ל בפיקוד רפול, שהיה אז קצין צנחנים ראשי, לפשיטה על נמל-התעופה של ביירות. הכוח פוצץ בנמל-התעופה ארבעה-עשר מטוסים של חברות תעופה ערביות. בין החיילים שהשתתפו בפעולה היה גם בנימין נתניהו. על-פי אחת האגדות שרווחו אז, נכנס רפול למזנון בית-הנתיבות, הזמין קפה, שילם ויצא.

מלחמת לבנון

◆ הרקע למלחמה

ב-3 ביוני 1982 ביצע ארגונו של אבו נידאל נסיון התנקשות בשגריר ישראל בלונדון, שלמה ארגוב. בתגובה הפציץ חיל האוויר מטרות של הפלסטינים בלבנון, ואלו הגיבו בירי על יישובי הצפון. ב-4 ביוני הורתה הממשלה על פתיחת "מבצע שלום הגליל", שהחל ב-6 ביוני. מטרת המבצע, אשר התכננה לביצועה נוסחו זה מכבר תחת שמות הקוד "אורנים גדול" ו-"אורנים קטן", היו סילוקם של הכוחות הפלסטינים החמושים מדרום לבנון, וחבירה לפלנגות הנוצריות בראשות בשיר ג'ומייל, על מנת להשליט אותן על לבנון, ולהפוך אותה למדינה ידידותית לישראל.

עם שר הביטחון יצחק רבין בזמן מלחמת לבנון 1984

◆ ממבצע - למלחמה שנויה במחלוקת

בפועל הייתה תוכנית זו רחוקה ממימוש: צה"ל הסתבך במלחמה קשה, ספג מאות אבדות, ונאלץ להילחם בשטח בנוי בערים, תוך הטלת מצור על ביירות, עימות חזיתי עם הצבא הסורי וכניסה לתוך פוליטיקה לבנונית מסובכת ובלתי צפויה. מבחינה צבאית היה לצבא הישג מרשים בהשמדת מערך טילי הנ"מ הסורים בלבנון בימים הראשונים של המלחמה, תחת פיקודו של מפקד חיל האוויר, האלוף דוד עברי, וניצחון מוחץ על חיל האוויר הסורי בקרבות האוויר בימים הראשונים ללחימה. אך לאחר מכן אירעה שורת כשלים, אשר בין החמורים שביניהם יש למנות את הקרב בסולטן יעקוב.

עם ראש הממשלה מנחם בגין 1983

בתחילת המלחמה היה המסר שהגיע לציבור כי המדובר במבצע של "ארבעים ושמונה שעות", במהלכו ייכנס צה"ל למרחק של "ארבעים קילומטר". לאחר כניסת הצבא ללבנון, התמשכות המלחמה והעומק בלבנון אליו הגיעו הכוחות, איבדה המלחמה חלק ניכר מהתמיכה הציבורית, והחל גל של מחאה שהגיע לשיאו עם התפטרותו של אל"מ אלי גבע מתפקיד מפקד חטיבה. רפול היה מזוהה ציבורית ופוליטית עם המלחמה, אופן ביצועה ומטרותיה, על אף שכחייל, היה לכאורה מעבר לפוליטיקה.

אחד הגורמים שהכריעו את גורל המלחמה היה רציחתו של בשיר ג'ומייל, שבעקבותיה נכנסו לוחמים נוצרים למחנות סברה ושתילה, תוך חסות או הכוונה של צה"ל. הנוצרים ביצעו במחנות טבח נורא ורצחו מאות פלסטינים. הייתה זו קריסתה של המדיניות שהובילה למלחמת לבנון. הזעם הציבורי על המלחמה ותוצאותיה, ועל מאות ההרוגים שגבתה, הוביל להפגנות המונים, ולמחאה ציבורית אדירת מימדים. לבסוף הוחלט, תחת הלחץ הציבורי הכבד למנות ועדת חקירה, היא ועדת כהן, לבדיקת האחראים לטבח בסברה ושתילה. ועדה זו נתנה את מסקנותיה ביום 7 בפברואר 1983, ואלו היו כי אמנם אין גורם ישראלי הנושא באחריות ישירה לטבח, שכן זה בוצע על ידי מיליציות נוצריות ללא השתתפות פעילה של צה"ל, אך אלו נכנסו למחנות הפליטים בידיעת הממשלה ובעידודו של הצבא. כן הוסקו מסקנות בנוגע לדיווח הלקוי של הדרג הצבאי בכל הרמות לדרג המדיני.

בין מסקנותיה של הועדה היו מסקנות אישיות חמורות כנגד רפאל איתן, אך בשל הזמן הקצר שנותר לו למילוי תפקידו, הומלץ שלא לנקוט כנגדו כל צעדים. רפול ויתר על זכותו לבקש כי כהונתו תוארך, והוא פרש מתפקידו באפריל 1983.

מרדפים בבקעת הירדן והערבה

רקע כללי

הגבול עם ירדן נוח מטבעו לפעילות של מסתננים בשל הנתונים הגיאוגרפיים. לאחר מלחמת ששת הימים היישוב בבקעת הירדן היה עדיין דליל מאוד, לעומת היישוב הערבי, שהיה צפוף וכלל ערים וכפרים רבים. מצב זה אפשר למחבלים להיטמע באוכלוסייה המקומית, להמרידה ולהקים בה תאי-התנגדות. לאחר ששלטונות הביטחון הישראליים השיגו הצלחות בלחימה נגד המחבלים בגבולות ישראל, העתיקו המחבלים את בסיסיהם למזרח נהר הירדן, שם קיבלו סיוע ותמיכה מארצות ערב ובעיקר מירדן. מבסיסיהם ניסו המחבלים לחדור לשטח ישראל בחוליות קטנות. בשלב ראשון נלחם צה"ל בצורה סבילה, באמצעות בניית מוצבים, גידור, מיקוש, הקמת היאחזויות נח"ל והקמת יחידות צבאיות מיוחדות המיועדות להגנה על בקעת הירדן.

מספר רפול על המרדפים בביקעה

"התחלנו להקים מוצבים בבקעה ולבנות את התשתית הנדרשת, והחלה תקופת המרדפים. זה היה מתיש ביותר: כמעט מדי יום ביומו נאלצנו לערוך מרדף אחר המחבלים. המרדפים התקיימו בכל תנאי מזג האוויר, והחום הכבד בבקעה העיק עלינו מאוד. פעמים רבות המרדף היה כרוך בטיפוס על שטחים הרריים קשים, במעלות ההרים, מבקעת הירדן לכיוון הרי יהודה ושומרון. המחבלים ביקשו לחצות את השטח השומם, המדברי ברובו, של הבקעה, כדי למצוא מסתור בכפרים ובערים של שדרת ההר המרכזית, כמו שכם, רמאללה וחברון. היו לי גששים בדווים מעולים, והם שאיתרו את חדירת חוליות המחבלים. מייד לאחר שהגששים הבחינו בעקבות החדירה, החל מרדף, ואנחנו גילינו את החוליה. לעיתים נכנעו המחבלים ולעיתים ניהלו קרב קצר ונהרגו. במשך המרדפים בבקעת-הירדן איבדתי פקודים וחברים, מפקדים למופת שנעו בראש כוחותיהם"

תדריך לפני יציאה לפעולה בביקעה

בהמשך עבר צה"ל להגנה פעילה, שכללה הפצצת מחנות המחבלים, פעולות תגמול ומרדפים אחרי מחבלים שחדרו לשטחנו. בסוף שנות השישים הלכו וגברו ההסתננויות של מחבלים מירדן לשטח מדינת ישראל. צה"ל עמד אז בפני הצורך למצוא תשובה הולמת. בתקופה זו החלה להתפתח שיטת לחימה שכונתה "מרדף", שעיקרה לרדוף אחר המחבלים מיד לאחר שחצו את הירדן, להילחם בהם ולהסתייע במסוקים כדי למנוע מהם להגיע להרי השומרון ולהיטמע באוכלוסייה הערבית במקום. המרדפים התנהלו לעתים בתנאי שטח קשים ובמזג אוויר קיצוני. בפעולות אלו השתתפו מפקדים בכירים והקריאה "אחריי" הייתה בעלת משמעות רבה. רבים מהמפקדים נפלו, ביניהם בכירים ביותר, כשהם הולכים בראש הכוח. בסיפורי המרדפים טמונים ערכים רבים. סיפורים אלה הם מרגשים ומרתקים והם ממחישים את רוח הלחימה של צה"ל. על הגנת בקעת הירדן נפלו 141 מטובי הלוחמים והמפקדים של צה"ל.

מבצע "תופת" - כראמה (21.3.1968)

רקע

המודיעין הישראלי, אשר עקב אחרי ארגוני הטרור בירדן, גילה כי הם מתמקמים בתוך עיירות הסמוכות לגבול, ממזרח לנהר הירדן. אחת מהן, כראמה, ננטשה מאזרחיה מאימת האש הארטילרית של צה"ל והפכה כולה מרכז פעיל של המחבלים בירדן. העיתונות ידעה לספר כי מנהיגם של המחבלים, יאסר ערפאת נמצא בעיירה. כאשר גברו מעשי הטרור והתרבו הניסיונות להחדיר מחבלים לשטח ישראל, הוחלט להלום במחבלים בבסיסם שבכראמה ובסביבתה, זאת לאחר שהסתבר שהפצצות חיל האוויר אינן משיגות את מטרותיהן בלחימה נגד המחבלים.

תיאומים בביקעה - בעמק הירדן

בתחילת מרס 1968 עלה אוטובוס של מטיילים על מוקש ליד אילת, שני מלואים נהרגו ותלמידים רבים נפצעו. אירוע זה זיז את ההחלטה לצאת למבצע.

המשימה

- ◆ חיסול בסיסי המחבלים בכראמה והסביבה.
- ◆ הריסת מפקדות המחבלים.
- ◆ הפגנת כוח כדי לערער את ביטחונם של המחבלים.

היעד

העיירה כראמה נמצאת כ-4 ק"מ ממזרח לנהר הירדן, מול גשר א-שורט. עד תחילת 1968, כלומר עד שהפכה לבסיס מרכזי של המחבלים בירדן, היו בעיירה כ-20,000 תושבים. העיירה נמצאת ברצועה צרה, ברוחב של כמה ק"מ בין הרי מואב לנהר הירדן. השטח מישורי ומעובד בחקלאות אינטנסיבית. בחורף התנועה מוגבלת לצירים ראשיים בשל הבוץ הטובעני.

הביצוע

רוב הכוחות היו מהמערך הסדיר ואוישו בעיקר בידי מפקדים. הם כללו את חטיבת שריון 7 בפיקודו של אל"מ שמואל גונן, חטיבת הצנחנים הסדירה 35 בפיקודו של אל"מ דני מט, ומספר יחידות מחטיבת צנחנים מילואים 80 - בפיקודו של אל"מ רפאל איתן, אשר היה באותה עת מפקד כוחות צה"ל בבקעת הירדן. על כל המבצע פיקד עוזי נרקיס, אלוף פיקוד מרכז. אנשי ה-C.I.A. האמריקני הודיעו לירדנים על כוונת הישראלים לבצע את הפשיטה. כפתיחה למבצע פוזרו כרוזים ממסוק, אשר קראו למחבלים להיכנע. בשל טעות בתכנון ועקב הערפל הכבד שהיה באזור, התבצעה פעולה זו חצי שעה לפני שסיירת הצנחנים הנוחתה ממסוקים כדי לחסום את נתיבי הבריחה. דבר זה אפשר למפקדים הבכירים ולאורחים הדיפלומטיים שביקרו אצלם לברוח מזרחה (השמועות מספרות שביניהם היה יאסר ערפאת, כשהוא רכוב על אופנוע). ההערכה הייתה שרוב המחבלים נמצאים בעיירה, אולם למעשה הם הסתתרו בהרים שממזרח לכראמה. חלק מהכוחות נקלע לקרבות קשים וסבל אבדות; וכוחות אחרים לא השיגו את משימותיהם. הלחימה נמשכה מ-05:35 עד 11:00.

כוחות ומשימות למבצע "תופת"

הכוח והרכבו	מפקד הכוח	המשימה
גדוד 890	אל"מ דני מט	כיבוש וטיהור העיירה כראמה ממחבלים
גדוד 50		סא"ל דן שומרון
גדוד דוכיפת		סא"ל טובי שפירא
גדוד 202 (פלוגה)		סרן אמנון שחק
סיירת 35		סא"ל צבי בר
	סרן מתן וילנאי	חסימת נתיבי הבריחה, כיתור העיירה כראמה

חטיבה 7	אל"מ שמואל גונן	השמדת טנקים, עמדות מבוצרות ומתן סיוע לצנחנים
חיל האוויר		פיזור כרוזי כניעה, הנחתת הסיירת, הפצצות ותצפיות
הנדסה		הקמת גשרים על מעברי גשרי הירדן
חיל תותחנים (ח"תמ)		ריכוך יעדים וסיוע באש

המפקדים

- ◆ רמטכ"ל - רא"ל חיים בר-לב
- ◆ מפקד גייסות השריון - אלוף ישראל טל
- ◆ מפקד המבצע - אלוף עוזי נרקיס
- ◆ מח"ט 35 - אל"מ דני מט
- ◆ סמח"ט 35 - סא"ל חיים נדל
- ◆ מח"ט הבקעה - אל"מ רפול
- ◆ מח"ט 7 - אל"מ שמואל גונן

עם הרמטכ"ל חיים בר-לב בפעילות כמח"ט הבקעה

סוף דבר

פעולה זו הייתה רחבת היקף, הגדולה ביותר שערך צה"ל לאחר מלחמת ששת הימים. בגלל עצמתה ותוצאותיה היא הכתה גלים, בעיקר משום שבמהלכה נתגלו חולשות רבות שנבעו מתחושת העצמה והביטחון, וחוסר הגבולות של חלק ניכר ממפקדי צה"ל - תחושה שנבעה, כאמור, מתוצאות מלחמת ששת הימים. במבצע זה נהרגו 28 חיילי צה"ל, מתוכם 16 צנחנים: אלתרמן זאב, ארזי ישראל, ארנצוויג פיליפ, דקל יוסף, זמיר חגי, חפץ גיורא, חרמוני עופר, מאיר יוסף, פולק ישראל, פנסו יצחק, פרגר חיים, עוזר יוסף, שוברט יהושע, שוהם יוסף, שמשוני אבינועם, שרוני גדי. שלושה חיילים הוכרזו כנעדרים, אחד מהם הוחזר לאחר יומיים. שבעה לוחמים צוינו לשבח, מהם שני צנחנים: אמנון שחק וגד מנלה. לצה"ל נפגעו טנקים, שריוניות, זחל"מים וציוד אחר, מספר כלים הושארו בשטח ירדן והוצגו לראווה ברבת-עמון. המחבלים הציגו את תוצאות המבצע כניצחון וראו בו הישג גדול למרות אבדותיהם הכבדות. המבצע לא מנע ואפילו עודד מגייסים רבים להצטרף לשורות המחבלים. בארץ התעורר ויכוח ציבורי קשה על נחיצות המבצע.

מרדף הג'יפטליק - 26.7.1968

בשעות הבוקר המוקדמות של ה-26.7.1968 נתגלו עקבות כניסה של מחבלים על דרך הטשטוש הצמודה לגדר הגבול בין ישראל לירדן. מיד הוכרז נהל מרדף ואל הכוחות הצטרפו מח"ט הבקעה - אל"מ אריק רגב, והקמב"ץ שלו - סרן גד מנלה. הכוחות התארגנו בקבוצות של שמונה חיילים בכל אחת, כדי שיוכלו להיות מנוידים במסוקים. המחבלים הסתתרו במספר מערות בוואדי מילחה, הסמוך לצומת הג'יפטליק, בקטע תלול ועמוק.

במירדפים בעמק הירדן

אריק וגדי התקברו עם הכוחות לכיוון המערות, בלי לדעת שהמחבלים מסתתרים בהן. הראשון שגילה תנועה באחת המערות היה גד, שעמד על גבעה ליד אריק. אריק נתן פקודת הסתערות וכשקם להסתער פגע בו כדור והרגו. גד קם אחריו להסתער וגם הוא נהרג. אז הופעלו טנקים, שירו פגזים למערות והשמידו את המחבלים שהסתתרו בתוכן.

לאחר סריקת האזור התברר שמספר העקבות שנתגלו על דרך הטשטוש גדול ממספר המחבלים שנמצאו

הרוגים במערכות. לכן נשלח כוח לסרוק את האזור ולאחר זמן קצר אותרו שאר המחבלים, שניים מהם נהרגו והשלישי נכנע. לאחר שמח"ט הבקעה וקצין המבצעים שלו נהרגו במרדף, התחדד הוויכוח על מקומו של המפקד במרדף. מחנות הצבא המרכזיים בבקעת הירדן נושאים את שמם של אריק רגב וגד מנלה, גם היישוב ארגמן שבבקעה הוא שילוב של שמותיהם.

מרדף ואדי שובש (נחל בזק) - 19.9.1968

ב-19.9.1968 בבוקר נתגלו ליד הכפר ברדלה (צפון-מערבית למושב מחולה) עקבות של מחבלים שחדרו משטח ירדן. למקום חש כוח צנחנים (גדוד 50), בפיקודו של המג"ד סא"ל משה פלס (סטמפל). הגששים גילו שהעקבות עולים לאחת משלוחות ואדי שובש. בדואים מקומיים טענו שלא ראו איש אך המפקדים לא האמינו להם והמשיכו בסריקה. תוך כדי תנועה דיווח אחד הקצינים שהוא מזהה תנועה חשודה מחורבה שבראש אחת השלוחות. המג"ד הורה לנצור את האש, מחשש שכוחותינו עלולים לפגוע אחד בשני, אך באותו הרגע נזרקו מהחורבה רימונים לעבר הכוח. המג"ד היה בין הנפגעים הראשונים, אך המשיך לפקד וכשקם להסתער נפגע בצורה אנושה ונפטר במסוק החילוץ. סגנו, רס"ן דורון מנור, נטל את הפיקוד, וכשארגן את הכוח להסתערות קיבל כדור ברגלו אשר קרע את העורק הראשי והוא החל לאבד דם רב. כשבאו לפנותו הוא התעקש לפנות את הפצועים האחרים, ובדרך לבית החולים נפטר מאיבוד דם. השמש עלתה, היה חום כבד והצמא הציק ללוחמים. בשל החום התקשו המסוקים להמריא והמחבלים ניצלו זאת וירו עליהם. הדבר היקשה ועיכב את פינוי הנפגעים והקפצת הכוחות קדימה. לאחר התקדמות בדילוגים וזחילה, בשטח טרשי תלול, בצימאון כבד ועייפות, הצליחו הלוחמים להגיע אל מעל לחורבה ולאחר שפתחו באש כבדה על המבנה, ללא מענה, הסתערו וגילו שהוא ננטש והמחבלים ברחו ממנו. בסריקה אטית וזהירה נתגלתה מערה סמוכה לחורבה. המערה טוהרה ובסריקה נתגלו בה שני מחבלים הרוגים.

נזכר המ"פ זאב צל:

"היינו עייפים וצמאים מאוד, כדי להגיע לעמדה שלטת היה צורך לרדת בוואדי ולעלות על שלוחה שמנגד. יצאנו מיד לדרך אך רק כעבור חצי שעה הגענו לעבר השני של הוואדי, התמקמנו ופתחנו באש חזקה ככל יכולתנו לעבר המבנה".

המרדף נמשך אחרי שני מחבלים אחרים שניסו להימלט וגם הם נהרגו. במרדף זה נהרגו סא"ל משה פלס, רס"ן דורון מנור, עזרא אשר, עודד סגל, שמאי שייביץ, והגשש הבכיר - מוחמד סעיד אל-הייב.

מרדף המערה - מ'גדל בני-פאדיל - 11.3.1969

בבוקר ה-11.3.1969 נתגלו עקבות של כ-עשרה מחבלים אשר חצו את הגבול מירדן לישראל והובילו מערבה להרי השומרון. במעלה ההר התפתח מרדף שנוהל בידי כוח מגדוד הצנחנים הוותיק 28, כשכוחותינו נמצאים בנחיתות טופוגרפית. ליד הכפר מ'גדל בני-פאדיל (סמוך למעלה אפרים) נמצאות מערות, אשר היו מוכרות לחיילינו; והם ידעו שמשפחות של בדואים גרות בהן. בפתח אחת המערות ישבה אישה בדואית והניקה את תינוקה. מפקד הכוח שאל אותה אם ראתה אנשים בסביבה והיא הגיבה בשלילה. הכוח פנה להתרחק מהמערה כשלפתע נורתה אש אל גבם של החיילים.

אחד החיילים סיפר:

"נשמעה התפוצצות רימונים, מלווה בקולות ירי של קלצ'ניקוב. נשכבתי ארצה והתגלגלתי אחורה, בפתח ראיתי את יוסי קפלן נופל ואת חנן סמסון, שעמד לידו, מתחיל לרוץ כפוף ולאחר כמה צעדים כורע ונופל..."

"החיילים השיבו מיד באש ולאחר זמן קצר הסתיים הקרב. בסריקת המערה נתגלו שבעה מחבלים הרוגים ומחבל נוסף נכנע ונלקח בשבי.

לכוחותינו שלושה הרוגים: רס"ן חנן סמסון, רס"ן יוסי קפלן וסמל בועז ששון.
מרדף המערה העלה, פעם נוספת, את סוגיית המפקדים ההולכים בראש הכוח ובכך מסתכנים בפגיעה ואת הסוגיה של שימוש המחבלים באזרחים תמימים כמגן אנושי."

מלחמת יום-כיפור

ב 6 באוקטובר 1973 תקפה סוריה בתאום עם ההקפה המצרית את ישראל ברמת הגולן במטרה לסלק את הכוחות הישראליים ולכבוש את השטח מחדש, במה שנודע כמלחמת יום הכיפורים. התאריך שנבחר להתקפה היה יום הכיפורים מתוך הערכה נבזית וזדונית שהתקפה דווקא ביום הקדוש ביותר בלוח השנה היהודי תפגע קשות במוראל הישראלי. התוכנית הסורית כללה את פריצת קו המעוזים בשלב א', כיבוש שטח רמת הגולן בשלב ב', וניצול הצלחה לאחר מכן. לא קשה לדמיין לו תוכניתם הייתה מצליחה. ההמשך ידוע, צה"ל הדף את הכוחות הסוריים ומעבר מכך, ובהסכמי הפרדת הכוחות מ-1974 הוסכם על הקמת אזור חיץ מפורז בין סוריה וישראל. מאז 1974, היה הגבול הסורי-ישראלי שקט יחסית.

מפקדתו כמפקד האוגדה המשוריינת 36 ברמת הגולן היתה במחנה נפח. כשעלו הטנקים הסורים על המחנה, שרף את המפות במפקדה ויצא מהמקום בג'יפ פתוח. בהמשך הלחימה אמר שגם כאשר נסוג מנפח החליט שלא יחצה חזרה את הירדן אפילו ייהרג. ב-11 באוקטובר הגיע עם האוגדה הצפונית שעליה פיקד עד לתל שמס. משם הפגז בתותח מתוצרת רוסית את פרברי דמשק. כאשר הגיע שר הביטחון משה דיין לשטח אמר לאיתן: "חלמתי שנים לראותך פורץ לפרברי דמשק!" בתום המלחמה קודם איתן לדרגת אלוף, והרמטכ"ל דאז חיים בר-לב אמר לו: "רפולצ'יק. זה יפה להשתחרר מצה"ל כאלוף!"

במהלך מלחמת יום הכיפורים היתה אוגדה 36 בפיקודו של רפול הכח העיקרי שבלם את התקדמות הסורים והכריע את גורל המלחמה בגזרת הצפון. לאחר בלימת ההתקדמות הסורית היתה האוגדה הכוח העיקרי בקרבות ההבקעה וההתקדמות אל שטח סוריה, עד תל אל שאמס, שנחשב לשער הכניסה לדמשק.

עם תום מלחמת יום הכיפורים, מונה רפול לאלוף פיקוד הצפון. בשנים אלה היה בין הגורמים שהבטיחו את השקט בגבול הצפון, ומהאיש שדחפו את ההנהגה לצאת במבצעים בדרום לבנון, במטרה להתמודד עם חדירת מחבלים לישראל. ואכן, לאחר שורה של פיגועי תופת בקריית שמונה וישובי קו הגבול, יצא צה"ל ל"מבצע ליטני" (21-15 במרץ 1978), מבצע שסימן את תחילתה של המעורבות הישראלית בדרום לבנון. רפול היה בין אלה שתמכו בהפעלתה של ההגדר הטובה, מתוך ראייתו את הצורך הממשי לדאוג לאוכלוסיה האזרחית בדרום לבנון. זמן קצר לאחר מבצע ליטני, מונה רפול לרמטכ"ל ה-11 של צה"ל.

סיפור אישי

אחרי הפסקת האש במלחמת יום כיפור, הוא בא כמפקד אוגדה אלינו למרום-גולן וביקש מאיתנו לאפשר לו להציב את מטה האוגדה בקיבוץ. כשראה אותי שאל מיד, מה אתה עושה כאן? הוא התכוון, למה אני בקיבוץ בעורף ולא עם הסיירת בשדה הקרב כשאז עוד היה מצב שכל יום יכלה להתחדש המלחמה. אני ידעתי והאמנתי אז וכך אני מאמין גם היום שהצעד שעשיתי היה נכון באותן נסיבות והייתי חוזר עליו שנית אפילו אילו ידעתי אז במה הוא יעלה לי אישית. כלפי שום מפקד אחר בצה"ל לא היו לי כל נקיפות מצפון או הרגשת אי נוחות. הייתי שלם לגמרי עם החלטתי. אולם לגבי רפול היתה לי הרגשת אי נוחות. ידעתי שהוא לעולם לא היה עושה צעד כזה, תהיינה הנסיבות אשר תהיינה.

אני סבור שכשאנו באים לבנות את צה"ל מחדש היום, אנו צריכים לבנות ולקדם מפקדים כמו רפול. לא דברנים גדולים, לא חכמולוגים, אבל לוחמים, אנשי מעשה וקודם כל חיילים. בעם היהודי, משך אלפיים שנות גלות, אף פעם לא היו חסרים חכמולוגים, דברנים, יועצים למיניהם ושאר בעלי רעיונות. כאלה יש לנו גם היום ויהיו לנו תמיד בשפע. זה טבענו כיהודים. מה שחסר לנו כיהודים ומאד, זה קודם כל מבצעים, אנשי מעשה, כאלו שמוכנים לשלם כל מחיר אישי עבור אמונתם. אם מפקדי צה"ל יהיו כאלו, יהיה לנו צבא חזק ותהיה לנו מדינה. אם הם לא יהיו כאלה, לא תהיה לנו מדינה. זו כל התורה כולה על רגל אחת. כל השאר פירושים.

גדי גולן
קיבוץ חולתה

גליל עליון

אלוף פיקוד צפון

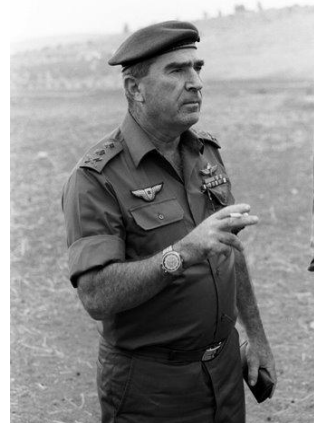
עם תום מלחמת יום הכיפורים, מונה רפול לאלוף פיקוד הצפון. בשנים אלה היה בין הגורמים שהבטיחו את השקט בגבול הצפון, ומהאישים שדחפו את ההנהגה לצאת במבצעים בדרום לבנון, במטרה להתמודד עם חדירת מחבלים לישראל. ואכן, לאחר שורה של פיגועי תופת בקיריית שמונה וישובי קו הגבול, יצא צה"ל ל"מבצע ליטני" (15-21 במרץ 1978), מבצע שסימן את תחילתה של המעורבות הישראלית בדרום לבנון. רפול היה בין אלה שתמכו בהפעלתה של, הגדר הטובה", מתוך ראייתו את הצורך הממשי לדאוג לאוכלוסיה האזרחית בדרום לבנון.

זמן קצר לאחר מבצע ליטני, מונה רפול לרמטכ"ל ה-11 של צה"ל.

אלוף פיקוד צפון ----חלק שני

הרמטכ"ל ה-11 של צה"ל

ב - 1 באפריל 1978, מונה רפול לרמטכ"ל ע"י רה"מ מנחם בגין ושר הביטחון עזר ויצמן. הוא החליף את רא"ל מרדכי (מוטה) גור. מיד עם מינויו לתפקיד נקט רפול שורת צעדים סימבוליים שנועדו להגביר את המשמעת בצה"ל, כנראה בהשפעת המחבלים של מלחמת יום הכיפורים: ההוראה לחבוש את הכומתה על הראש, ההוראה לאסוף תרמילים משומשים לאחר המטווחים, השוואת צבע מדי החיילות לזה של החיילים, וקיצוץ משמעותי בלהקות הצבאיות, עד כדי ביטולן כמעט. תפיסתו של רפול הרמטכ"ל שלצה"ל יש חשיבות גם כגורם חברתי ממדרגה ראשונה הנחתה אותו לאורך חייו כמפקד, וגם כרמטכ"ל.

בראיון שהעניק ל"ידיעות אחרונות" בשנת 1991, שנים לארץ שהשתחרר, אמר: "מידת הבורות של החיילים שגוייסו, גילתה ברבים את המחדל הנורא של מערכת החינוך.

לא ייתכן שגוף כמו הצבא יתעלם מהבעיות החברתיות של המדינה ומי שטוען שזה בא על חשבון טנקים וצנחנים, פשוט משקר". ואכן, מיד עם כניסתו לתפקיד, לקח על עצמו הרמטכ"ל איתן משימה חשובה - גיוס נוער השוליים לצבא. צה"ל החל להכשיר מחנות נופש צבאיים לבתי ספר לנערים מאוכלוסיות חלשות שנפלטו ממסגרות הלימודים במטרה לסייע לגיוסם לצה"ל ולקליטתם בשורותיו. עד מהרה, זכה "פרוייקט מקא"מ" לכינוי - "נערי רפול" ולאחד הפרוייקטים המזוהים ביותר עם דרכו של רפול כמחנך ולא רק כלוחם.

רפול היה מהתומכים בפעולה הנועזת של חיל האוויר להשמדת הכור העיראקי (תמוז") בחודש מאי 1981. במהלך ההכנות והאימונים, ימים ספורים לפני המבצע הנועז, נהרג יורם בנו של רפול, בעת טיסת תירגול במטוס F-15. רפול נשא עימו את הכאב בליבו, ופרק אותו בשדות הכפר תוך שהוא מטביע את יגונו בעבודה חקלאית שקטה. בתקופת שירותו כרמטכ"ל, פיקד רפול על פעולות הצבא ופריסתו מחדש במסגרת החזרת חצי האי סיני למצרים, ובין היתר על הריסת העיר ימית בסוף חודש אפריל 1982.

בכנס חנוכת צומת גולני 1983

את דעתו בענין הסכם השלום עם מצרים, השמיע רק בפורומים סגורים ונמנע באדיקות מלחלוק בפומבי על מהלכי הממשלה. כמו כן, זכורה אחת מההחלטות השנויות במחלוקת שקיבל כרמטכ"ל, להפחית מעונשו של סגן דניאל פינטו, אשר הורשע בהרג שבויים בלבנון.

אך דומה שתקופת הרמטכ"ל של רפול תיזכר בעיקר בהקשר של מלחמת לבנון, או כפי שנקראה אז - "מבצע שלום הגליל". מלחמה זו, שהחלה בקול תרועה רמה והסתיימה במאות הרוגים ובשורה של כישלונות והסתבכויות, ובעיקר הסתבכותו של צה"ל בפרשת "סברה ושתייה" יצרה לחץ ציבורי אדיר להקמתה של ועדת חקירה. בין מסקנותיה של הועדה היו מסקנות אישיות חמורות כנגד רפאל איתן, אך בשל הזמן הקצר שנותר לו למילוי תפקידו, הומלץ שלא לנקוט כנגדו כל צעדים. רפול וויתר על זכותו לבקש כי כהונתו תוארך, והוא פרש מתפקידו באפריל 1983.

עם חברים לדרך 1982

קידום פרויקט נערי רפול

בהופעתו בפני ועדת החוץ והביטחון בכנסת הודיע הרמטכ"ל רפאל איתן שצה"ל הוציא השנה 90 מיליון לירות מתקציבו השנתי לחינוך נוער שוליים. מיד עם כניסתו לתפקיד לקח על עצמו הרמטכ"ל איתן משימה חשובה - גיוס נוער שוליים לצבא. צה"ל החל להכשיר מחנות נופש צבאיים לבתי ספר לנערים מאוכלוסיות חלשות שנפלטו ממסגרות הלימודים במטרה לסייע לגיוסם לצה"ל ולקליטתם בשורותיו.

נערי רפול 15 דצמבר 1979

1978-1983 הרמטכ"ל ה - 11

באדיבות אתר צה"ל

רפאל איתן

נולד במושב תל-עדשים, בעמק יזרעאל בשנת 1929.

בגיל 16 הצטרף לשורות הפלמ"ח ובתום קורס מ"כים נשלח למשימות מבצעיות, בהן ליווי שיירות לירושלים הנצורה. במלחמת יום העצמאות לחם בגדוד הרביעי של חטיבת "הראל" הוא גדוד "הפורצים". ערב פסח תש"ח נשלחה פלוגתו לכבוש את שכונת קטמון בירושלים. מתוך 120 לוחמים שיצאו לקרב על קטמון, חזרו רק בודדים ובהם רפול, שנפצע קשה. רפול השתתף גם בניסיון הפריצה לרובע היהודי בעיר העתיקה, בקרב על משלט הראדאר ובמבצעי "עשר המכות" ו"חורב" בנגב ובקדמת סיני.

ב-1949 הסיר מדים וחזר לחיים האזרחיים. ב-1954 יצא לשיירות מילואים כמ"פ בצנחנים בגדוד שהוקם לא מכבר. בעת ששירת במילואים נהרג מפקד אחת הפלוגות ורפול החליפו זמנית. בפעולת כנרת ב-1955, נפצע בהסתערות יחיד על מוצב סורי. בפעולת כונטילה זכה בעיטור העוז אחרי שהסתער על יעד מבוצר. בתקופת פעולות התגמול החליט סופית להישאר בצבא הקבע. השתתף בפעולות התגמול רהווה וקלקיליה בירדן.

במבצע "קדש" צנח בראש גדוד הצנחנים, שעליו פיקד, במתלה שבועמק סיני. בשנת 1961 התמנה לראש ענף מבצעים במטכ"ל. סיים את המחזור הראשון של המכללה לביטחון לאומי. ב-1964 התמנה למפקד חטיבת הצנחנים. החטיבה ביצעה את מרבית פעולות התגמול שקדמו למלחמת ששת הימים. פיקד על החטיבה בקרבות פתחת רפיח, הגיע עד איזור רומני ונפצע קשה בראשו. היה ממתכנני המבצעים המיוחדים במלחמת ההתשה, ובהם הפשיטה על נמל התעופה הבין-לאומי ב"ירות ובנאג' חמאדי שבמצרים. במלחמת יום הכיפורים היה מפקד אוגדה, שנטלה חלק עיקרי ומרכזי בבלימת המתקפה הסורית וכן בקרבות ההבקעה במובלעת הסורית. בסיום המלחמה הועלה לדרגת אלוף. ב-1974 התמנה לאלוף פיקוד הצפון. תרם רבות לשיקום צה"ל ולהחזרת האמון בו. סגר את גבול הצפון בפני מחבלים בפעילות התקפתית והגנתית כאחד. ב-16 באפריל 1978, לאחר תקופה קצרה כראש אג"ם (מבצע "ליטאני"), רפול התמנה לרמטכ"ל.

בשנות כהונתו קלט צה"ל ציוד לחימה רב ומגוון, התכונן לקראת מלחמה אפשרית והפציץ ביוני 1981 את הכור העיראקי. כרמטכ"ל הוביל את צה"ל במלחמתו במחבלים ובסורים בלבנון במלחמת שלום הגליל. עם השיגי המלחמה נמנים הרחקת המחבלים מגבולה הצפוני של ישראל, פגיעה צבאית ומדינית קשה בארגוני המחבלים ופריצת דרך מדינית עם לבנון? שביטויה העיקרי היה הסכם מדיני-ביטחוני בין שתי המדינות, שנחתם ב-17 במאי 1984.

עם שחרורו מהצבא ב-19 באפריל 1983, פנה לפעילות פוליטית ונבחר כחבר כנסת. נפטר בשנת 2004.

הלוחם עיטור העוז

"באדיבות אתר הצנחנים בעשור הראשון - [/http://www.202.org.il](http://www.202.org.il)"

באתר הצנחנים מידע רב על הדמויות והפעילויות של הצנחנים בצהל לדורותיו. מומלץ
לבקר ולהתרשם

מקבלי עיטורים ביחידות הצנחנים

עיטור המופת

עיטור העוז

עיטור הגבורה

לאות ולעדות

כי סן איתן רפאל (רפול) ז"ל

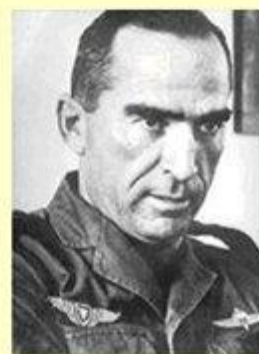
מ.א. 303849

גילה גבורה

במילוי תפקיד קרבי

תוך חירוף נפש

במבצע "אגד"

תיאור המעשה:

ביום ה-28 באוקטובר 1955, בפשיטת כונתילה, הסתער סרן רפאל איתן בראש אנשיו, תוך טיפוס על צוק נישא ותלול מול אש האויב, וחיסל עמדת מק"ב שבלמה את התקדמותם.

על מעשה זה הוענק לו

עיטור העוז

לפי חוק העיטורים בצבא הגנה לישראל תש"ל - 1970

דוד אלעזר, רב אלוף
ראש המטה הכללי

ניסן תשל"ג
אפריל 1973

"עמו עוז ותושיה לו" (איוב י"ב, ט"ו)